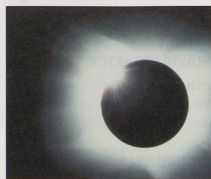

Obsah

JAK PRACOVAT S ATLASEM	X
PŘEDMLUVA	XIII
ÚVOD	XIV

ČÁST 1

Planeta Země	1
---------------------	----------

ZEMĚ VE VESMÍRU	2
------------------------	----------

Vznik vesmíru • Galaxie • Hvězdy •
Sluneční soustava • Planeta Země • Měsíc
• Průzkum vesmíru

ZEMĚ JAKO BIOFYZIKÁLNÍ SYSTÉM	18
--	-----------

Vývoj Země • Pohyb desek • Horniny
• Tvary povrchu/Reliéf • Klima • Koloběh
vody • Oceánografie • Flóra a fauna
• Biosféra • Půdy

ZEMĚ JAKO DOMOV LIDÍ	40
-----------------------------	-----------

Zdroje na pevninách • Oceánské zdroje
• Obchod • Obyvatelstvo a zdraví
• Přírodní katastrofy

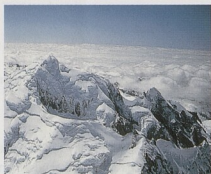

ČÁST 2

Lidé a společnost	52
--------------------------	-----------

Vývoj člověka • První moderní člověk • Migra-
ce obyvatelstva • Jazyky a písmo • Počátky
zemědělství • Počátky vyspělých civilizací •
Vliv civilizace • Od městských států k velkým
říším • Světová náboženství • Obchodníci
a cestovatelé • Objevitelé a kolonisté •
Průmyslový svět • Národní stát • Mezinárodní
organizace • Globalizace

ČASOVÉ PŘÍMKY SVĚTOVÝCH DĚJIN	86
--	-----------

ČÁST 3

Regiony světa	98
----------------------	-----------

OCEÁNIE	106
----------------	------------

Nový Zéland • Austrálie • Tuvalu • Samoa •
Tonga • Papua – Nová Guinea • Šalomounovy

Obsah

ostrov • Vanuatu • Fidži • Palau • Mikronésie
• Marshallovy ostrov • Kiribati • Nauru

Závislá území: Americká Samoa, Ashmorovy ostrov a Cartierův ostrov, Bakerův ostrov a Howlandův ostrov, Cookovy ostrov, Francouzská Polynésie, Guam, Jarvův ostrov, Johnstonův atol, Kingmanův útes, Kokosové ostrov, Ostrov Karolového moře, Midwayské ostrov, Nová Kaledonie, Niue, Severní Mariany, Norfolk, Palmyra, Pitcairnovy ostrov, Tokelau, Wake, Wallis a Futuna, Vánoční ostrov

MAPY OCEÁNIE

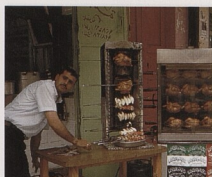
128

ASIE 142

Jihovýchodní Asie: Indonésie • Filipiny • Brunej • Singapur • Malajsie • Kambodža • Vietnam • Laos • Thajsko • Myanmar (Barma) • **Východní Asie:** Čína • Taiwan • Korejská lidově demokratická republika • Korejská republika • **Indický subkontinent:** Šrí Lanka • Maledívy • Indie • Bangladéš • Bhútán • Nepál • Pákistán • **Blízký východ:** Saúdská Arábie • Jemen • Omán • Spojené arabské emiráty • Kuvajt • Katar • Bahrajn • Izrael • Jordánsko • Libanon • Sýrie • Irák • Irán • **Střední a západní Asie:** Afghánistán • Kazachstán • Uzbekistán • Mongolsko • Kyrgyzstán • Turkmenistán • Tádžikistán • Arménie • Aзербájdžán • Gruzie • Turecko • Kypr

Závislá území: Gaza, Západní břeh Jordánu, Britské území v Indickém oceánu, Paracelské ostrov, Spratlyho ostrov

MAPY ASIE A BLÍZKÉHO VÝCHODU

194

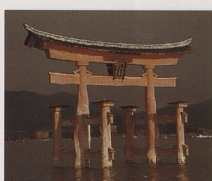

EVROPA A RUSKO

226

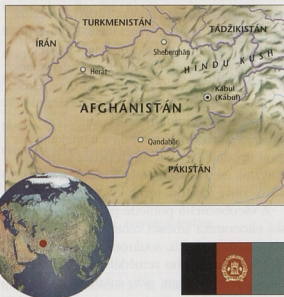
Severní Evropa: Island • Norsko • Švédsko • Dánsko • Finsko • Estonsko • Lotyšsko • Litva • **Střední Evropa:** Německo • Nizozemsko • Belgie • Lucembursko • Francie • Monako • Švýcarsko • Lichtenštejnsko • Rakousko • **Jihozápadní Evropa:** Portugalsko • Andorra • Španělsko • Itálie • San Marino

Střední a západní Asie

Afgánistán	184
Kazachstán	184
Uzbekistán	185
Mongolsko	186
Kyrgyzstán	186
Turkmenistán	187
Tádžikistán	188
Arménie	188
Ázerbájdžán	189
Gruzie	190
Turecko	190
Kypr	191
Závislá území	192

Afgánistán

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Islámský stát Afgánistán

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: republika

HLAVNÍ MĚSTO: Kábul / Kábul

ROZLOHA: 647 500 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ + 3,5 hodiny

POČET OBYVATEL: 29 929 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 41 401 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 46,2/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 42,9 let

DETSKÁ ÚMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 163,1

ÚŘEDNÍ JAZYK: dari (afghánská perština), paštu

DALŠÍ JAZYKY: uzbečtina, turkmenština, indické a pámírské jazyky

GRAMOTNOST: 36 %

NÁBOŽENSTVÍ: sunnitská muslimové 84 %, šiitští muslimové 15 %, ostatní 1 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Paštunové 38 %, Tádžikové 25 %, Házárové 19 %, Uzbekové 6 %, Čarajmakové 3 %, Turkmeni 2 %, Balúčové, Núrístánci aj.

MĚNA: 1 afghání = 100 pulů

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 60 %, služby 20 %, průmysl 20 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 800

PODNEBÍ: převážně semiaridní; suché na jihozápadě, chladné v horách; horká léta a studené zimy

NEVYŠŠÍ HORA: Novshak 7 485 m

MAPA: 221

Afgánistán je vnitrozemský stát na jihu Střední Asie. Téměř tři čtvrtiny rozlohy pokrývají hory. Na západě sousedí s Íránem, na jihu a východě s Pákistánem. Ve starověku patří k perské říši, roku 328 ho dobyl Alexandr Makedonský. V 7. století se zde šířil islám. Od roku 1953 úzce spolupracoval s bývalým Sovětským svazem.

V roce 1973 vznikla republika. Frakční boje ve vládě vedly až k sovětské invazi v prosinci 1979. Sovětský svaz dosadil komunistickou vládu, jež mu byla přátelsky nakloněna. Následovala vojenská okupace, která i přes odpor mudžahedínů (islámské opozice) trvala do roku 1989. Po pádu vlády roku 1992 začaly spolu navzájem bojovat zneprátené skupiny mudžahedínů. V letech 1998–2001 se ujalo vlády islámské sunnitské militantní hnutí Taliban spjaté s paštunskou většinou obyvatelstva. Tuto vládu svrhlo NATO. Bezvládní měl ukončit paštunský kmenový vůdce Hamíd Karzái, jenž byl zvolen prezidentem (2002).

Většinu území Afgánistánu tvoří řídko obydlená horská krajina. Rozsáhlé území zaujímá Hindúkuš, druhé nejvyšší pohoří na světě s několika vrcholy nad 6 400 m. Severovýchod země ohrožují zemětřesení. V ostatních oblastech převažují pouště nebo polopouště, jedinou výjimku představují hustě osídlená údolí a oázy při řekách, např. kolem Herátu na severozápadě. Zemědělství se soustřeďuje v severních rovinách při hranici s Turkmenistánem, Uzbekistánem a Tádžikistánem. K největším řekám patří Amudarja, Hilmand a Kábul.

Afgánistán je velmi chudý stát. Zemědělství se zakládá na pěstování pšenice, chovu ovcí a koz. Za sovětské okupace a během vnitřních bojů opustila zemi třetina obyvatel, 6 milionů uprchlo do Pákistánu a do Íránu. Mezitím se však mnozí vrátili do své zničené vlasti. Miliónům lidí chybí potravinový, osvětlení, ubytování a lékařská péče. I když neexistují žádné zaručené informace, údajně nejvýnosnější plodinou se stal mák na výrobu opia. Afgánistán je druhým největším producentem opia na světě hned po Myanmá a nejdůležitějším zdrojem haše.

Kazachstán

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Republika Kazachstán

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: prezidentská republika s dvěma zákonodárnými komorami – Senátem (Kongres) a Sněmovnou (Mažilis)

HLAVNÍ MĚSTO: Astana (od 8. 12. 1997 oficiální hlavní město)

ROZLOHA: 2 717 300 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ + 5 hodin

POČET OBYVATEL: 15 186 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 14 877 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 5,6/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 66,6 let

DETSKÁ ÚMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 29,2

ÚŘEDNÍ JAZYK: kazachština

DALŠÍ JAZYKY: ruština, němčina, ukrajinština, uzbečtina, ujgurština, tatarština

GRAMOTNOST: 98,4 %

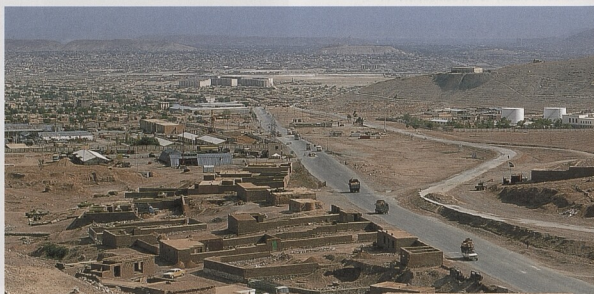
NÁBOŽENSTVÍ: muslimové 47 %, ruské pravoslavní 44 %, protestanti 2 %, ostatní 7 %

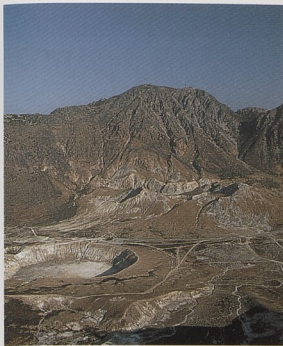
ETNICKÉ SLOŽENÍ: Kazaši 53 %, Rusové 30 %, Ukrajinci 4 %, Němci 2 %, Uzbeki 3 %, Tataři 2 %, Ázerbájdžánci, Ujguri, Korejci

MĚNA: 1 tenge = 100 týmů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 55 %, průmysl 38 %, zemědělství 7 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 5 900

Industrializace

Evropa se jako první industrializovaný kontinent světa řadí díky vědecké inovaci a extenzivnímu využití techniky k nejrozvinutějšími světovým regionům. Britský a francouzský průmysl obzvlášť profitoval z přístupu k surovinovému bohatství bývalých kolonií, které se staly i vhodným odbytištěm průmyslových výrobků.

Průmyslový sektor zahrnuje zpracování zemědělských (víno, olivový olej) a základních průmyslových produktů (oceli, rafinované ropy, chemikálie, umělé hnojivo a cementu) či velmi složitých strojů a přístrojů, jakými jsou automobily, lodě, letadla a elektronika.

Ačkoli evropský průmysl potřebné suroviny většinou dováží, má region i významné nerostné bohatství – uhlí v několika nálezitích, ropu (v Severním moři a ve východní Evropě), železnou rudu (na Ukrajině a v Rusku). Rusko vyváží zemní plyn v plynovodech do různých evropských zemí a je též důležitým producentem 3. zlat.

Evropský průmysl a infrastruktura utrpěly velké škody za obou světových válek, zejména během poslední války. Přesto západní Evropa v poválečném období díky široce pojaté obnově a industrializaci rychle prosperovala, zatímco východoevropské socialistické země ve srovnání s ní zaostávaly. V těchto zemích bylo zavedeno tržní hospodářství teprve před několika lety, ale ještě určitou dobu potrvá, než dosáhnou úrovně Západu. V současné době ekonomiky některých východoevropských zemí stagnují a Rusko, které stálo před finančním krachem, potřebovalo peníze, aby mohlo restrukturalizovat své hospodářství.

Industrializace a urbanizace zhoršují životní prostředí. Znečištění ovzduší, kyselé deště a špinavé řeky se staly obecným jevem. Hodnoty oxidu siřičitého byly díky mezinárodní spolupráci sníženy, přesto emise oxidů dusíku zůstávají stále vysoké. Ekosystémy Středozeemího, Černého a Baltského moře velmi poškodilo vypouštění odpadních látek.

Jazyky

V Evropě se hovoří mnoha jazyky; většina z nich patří do tří rodin indoevropských jazyků – románské, germánské a slovanské.

Mezi románské jazyky patří francouzština, italština, španělština, katalánština, galicijština, portu-

Státy

Albánie	STRANA 263
Andorra	STRANA 251
Belgie	STRANA 241
Bělorusko	STRANA 268
Bosna a Hercegovina	STRANA 259
Bulharsko	STRANA 264
Česká republika	STRANA 266
Dánsko	STRANA 233
Estonsko	STRANA 235
Finsko	STRANA 234
Francie	STRANA 243
Chorvatsko	STRANA 258
Irsko	STRANA 277
Island	STRANA 230
Itálie	STRANA 254
Lichtenštejnsko	STRANA 248
Litva	STRANA 237
Lotyšsko	STRANA 236
Lucembursko	STRANA 243
Maďarsko	STRANA 262
Makedonie	STRANA 260
Malta	STRANA 257
Moldavsko	STRANA 270
Monako	STRANA 246
Německo	STRANA 238
Nizozemsko	STRANA 240

Norsko	STRANA 230
Polsko	STRANA 267
Portugalsko	STRANA 250
Rumunsko	STRANA 263
Rakousko	STRANA 248
Rusko	STRANA 271
Řecko	STRANA 255
San Marino	STRANA 250
Slovensko	STRANA 267
Slovensko	STRANA 258
Srbsko a Černá Hora	STRANA 260
Španělsko	STRANA 252
Švédsko	STRANA 231
Švýcarsko	STRANA 246
Ukrajina	STRANA 269
Vatikán	STRANA 256
Velká Británie a Severní Irsko	STRANA 274

Závislá území

Faerské ostrovy	STRANA 278
Gibraltar	STRANA 278
Guernsey	STRANA 278
Jersey	STRANA 279
Man	STRANA 279
Špicberky	STRANA 279

galština, rumunština a rétorománština. Skupina germánských jazyků zahrnuje angličtinu, němčinu, nizozemštinu, dánštinu, švédštinu, finštinu, faerštinu a islandštinu. Lotyšština a litevština jsou jazyky baltské. Slovanské jazyky jsou: ruština, ukrajinština, běloruština, polština, čeština, slovenština; srbsština, chorvatština, slovinština, makedonština na Balkáně a lužická srbsština v Sasku.

V jihovýchodní Evropě se hovoří ještě řecky a albánsky, maďarsky a turecky, ve Francii a Španělsku baskicky, v severní Evropě finsky, laponsky, estonsky a karelsky.

Většina zemí má jeden úřední jazyk, existují však i výjimky. Ve Švýcarsku se hovoří německy, francouzsky, italsky a rétorománsky; v Belgii je francouzské a vlámské jazykové území, v Lucembursku se hovoří lucembursky, francouzsky a německy. Německy se mluví v německých jazykových ostrůvcích v Maďarsku, Rumunsku, Polsku, Rusku a zroušené i v České republice; rusky hovoří mnozí žijí v nástupnických státech bývalého Sovětského svazu.

Hraniční konflikty a války

Obě světové války začaly jako konflikty o vymezení hranic, dříve než zasáhly celý kontinent. Mocenská převaha bývalého Sovětského svazu ve východní Evropě způsobila stažení politické, vojenské a ideologické „železné opony“, která rozdělovala světadíl až do počátku devadesátých let. V současnosti jsou hranice až na několik výjimek vymezeny. Rozpad Jugoslávie provázely etnické války

mezi jednotlivými národy, což ozřejmilo především dělení Bosny a Hercegoviny. Rozdělení Kypru provází stále napětí mezi Řeckem a Tureckem, sporným bodem je španělský nárok na britskou kolonii Gibraltar. Několik separatistických hnutí a ozbrojených konfliktů má i jazykový podtext: v Baskicku a Katalánsku (španělsko), na Korsice (Francie) a v Kosovu (Srbsko).

Chrám Vasila Blaženého v Moskvě, Rusko (dole), je příkladem architektonického díla vytvářeného na objednávku církve. Nikaia na ostrovech v Egejském moři (nahore) je osvláena po tisíciletí.

Severní Evropa

Island	230
Norsko	230
Švédsko	231
Dánsko	233
Finsko	234
Estonsko	235
Lotyšsko	236
Litva	237

Island

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Islandská republika

STATNÍ ZŘÍZENÍ: republika, jednokomorový parlament (Althingi)

HLAVNÍ MĚSTO: Reykjavík

ROZLOHA: 103 000 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 1 hodina

POČET OBYVATEL: 297 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 319 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 2,9/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 80,2 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 3,3

ÚŘEDNÍ JAZYK: islandština

DALŠÍ JAZYKY: dánština, angličtina

GRAMOTNOST: 99,9 %

NABOŽENSTVÍ: luteráni 86 %, ostatní protestantská a katolíci 8 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Islandané 96 %, ostatní (většně Dánů, Američanů, Britů, Norů a Němců) 4 %

MĚNA: 1 islandská koruna = 100 aurar

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 79 %, průmysl 10 %, zemědělství 11 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 38 620

PODNEBI: mírné, větrné zimy a mírná vlhká léta

NEJVIŠŠÍ HORA: Hvannadalshnúkur 2 119 m

MAPA: 284

Jak již anglický název pro ostrov (Iceland) napovídá, pokrývají desetinu celkové rozlo-

hy ostrova, který leží v bouřlivých vodách severního Atlantiku, ledová pole a ledovce. Osídlování ostrova, nacházejícího se těsně pod polárním kruhem, začali v 9. století Vikingové z Norska. Ve 13. století uznal Island svrchovanost norského krále. Ten zároveň se zavedením norského práva převzal také soudní moc. Koncem 14. století připadl Island spolu s Norskem dánské koruně (Kalmarská unie). V roce 1918 byla podepsána dohoda s Dánskem o personální unii a Island se stal nezávislým státem. V květnu 1944 rozhodlo lidové referendum velkou většinou o zrušení unie s Dánskem a v červnu byla vyhlášena Islandská republika; ostrov tak získal úplnou suverenitu. Pro zajištění práv rybolovu rozšířil Island v roce 1973 pásmo svých výsostných vod z dvanácti na padesát mil bez dohody s ostatními zeměmi. O tři roky později se toto pásmo rozšířilo na 200 mil, což považovali některé státy, zejména Velká Británie, za provokaci. Britské protesty vedly k vážným srážkám mezi anglickými a islandskými loďmi na otevřeném moři, které vyvrcholily v tzv. tresčí válce. Po čtyřměsíčním přerušení diplomatických styků s Británií byl britským loďmí po obětíných jednáních povolen do sporných vod omezený vstup.

Vedle ledovcových polí a ledovců má Island další doklady o geologickém mládí svého skalnatého a vulkanického reliéfu – horské prameny, sírné pány, gejzíry, lávová pole, strmé skalní propasti a do hloubky se řítící vodopády. Island má četná menší jezera se sladkou vodou, asi 200 sopek, z nichž mnohé jsou činné (Hekla, Askja). Často se na ostrově vyskytují lehčí i těžší zemětřesení.

Vnitrozemí ostrova vyplňuje náhorní čedičová plošina obklopená na mnohých místech vyššími horami. Na Islandu se nalezají jen nepatrné zalesněné plochy a málo zemědělské půdy. Na severu se rozprostírají rozsáhlé pastviny, na nichž se pasou drobná stáda ovcí, skotu a koní. Více než 90 % obyvatelstva Islandu žije v malých a větších městech podél pobřeží, především na jihozápadě ostrova a kolem hlavního města Reykjavíku.

Rybolov patří k nejdůležitějším odvětvím islandské ekonomiky. Ryba a rybí výrobky tvoří asi dvě třetiny objemu vývozu země. Vedle zpracování ryb se řadí k významným průmyslovým oborům výroba hliníku z dováženého bauxitu a produkce cementu. Veškerou spotřebu elektřiny pokrývají místní energetické zdroje z vodních geotermálních elektráren.

Cestovní ruch se stal v posledních desetiletích důležitým hospodářským faktorem. Island navštíví ročně 150 tis. turistů, což je více než polovina počtu stálého obyvatelstva. Pobývají zejména v Reykjavíku a kolem pobřeží.

Islandčané se těší z velmi vysoké životní úrovně. Jejich ekonomika je bezproblémová, ale citlivá na kolísání mezinárodních cen rybních výrobků. Bezplatný zdravotní systém přispěl k tomu, že střední délka života Islandčanů je třetí nejdelší na světě.

Feda ve Fedafjordu, Kvinesta, Norsko (nahofe). Náhorní plošina v Norsku posetá malými jezery (dole uprostřed).

Norsko

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Norské království

STATNÍ ZŘÍZENÍ: konstituční monarchie

HLAVNÍ MĚSTO: Oslo

ROZLOHA: 324 220 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ

POČET OBYVATEL: 4 593 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 4 841 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 14,2/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 79,4 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 3,7

ÚŘEDNÍ JAZYK: norština

DALŠÍ JAZYKY: lapónština

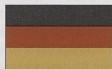
GRAMOTNOST: 100 %

Střední Evropa

Německo	238
Nizozemsko	240
Belgie	241
Lucembursko	243
Francie	243
Monako	246
Švýcarsko	246
Lichtenštejnsko	248
Rakousko	248

Německo

SPOLKOVÉ ZEMĚ

Bádensko – Württenbersko • Bavorsko
 Berlín • Braniborský • Brémy
 Dolní Sasko • Durynsko • Hamburk
 Hesensko • Meklenbursko-Severní
 Pomořansko • Porýní-Falc • Sársko
 Sasko • Sasko-Anhaltsko • Severní
 Porýní-Vestfálsko • Šlesvicko-Holštýnsko

Nová kupole Říšského sněmu v Berlíně je dílem Normana Fosterera (vlevo dole). Štít domu ve městě Hameln, proslulém pověstí o krysáři (vpravo dole). Univerzitní město Heidelberg se Starým mostem a zámek (nahoru uprostřed). Romantický zámek Neuschwanstein (pravá strana dole).

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Spolková republika Německo

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: federativní republika s dvoukomorovým parlamentem: Spolkový sněm (Bundestag) a Spolková rada (Bundesrat)

HLAVNÍ MĚSTO: Berlín/Berlin

ROZLOHA: 357 021 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ

POčet obyvatel: 82 495 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 80 673 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 231/ km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 78,7 let

DETSKÁ UMRTNOST (na 1 000 OBYV.): 4,2

ÚŘEDNÍ JAZYK: němčina

DALŠÍ JAZYKY: lužická srbština, fríština, dánsčina, dolnosásština, alemánština, bavorsština, dolnoněmčina, frankština, švábsština, polština

GRAMOTNOST: 99 %

NÁBOŽENSTVÍ: protestanti 34,1 %, katolíci 33,4 %, ostatní a bez vyznání 32,5 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Němci 91 %, Turci 2,5 %, Chorvatí, Bosňané a Srbové 1,6 %, Italové 0,7 %, Řekové 0,4 %, Poláci 0,3 %, ostatní 3,5 %

MĚNA: 1 euro = 100 centů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 68 %, průmysl 31 %, zemědělství 1 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 30 120

PODNEBÍ: mírné; chladné, vlhké zimy, chladnější na východě a jihu

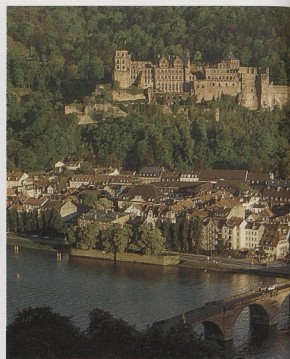
NEJVYŠŠÍ HORA: Zugspitze 2 962 m

MAPA: 288, 289

Na severu Německa jsou dvě mořská pobřeží – Severního a Baltského moře. Na pevnině země hraničí s devíti zeměmi; ve směru hodinových ručiček sousedí s Polskem na východě, s Českou republikou na jihovýchodě, Rakouskem a Švýcarskem na jihu, s Francií na jihozápadě a Lucemburskem, Belgií a Nizozemskem na západě. Na severu hraničí Německo s Dánskem.

Dějiny

Území, které dnes zaujímá Spolková republika Německo, bylo v přibližných hranicích vymezeno již v 10. století, kdy se francýj vévoda Konrád stal králem východní, německý hovořící části Francie říše. Frankou říši upevnil Karel I. Veliký, za jeho nástupců se však rozpadla. Za dalších králů docházelo často k územním změnám; zvláště pak za vlády císaře Otty I. ze saské

dynastie (936–973) bylo území říše rozšířeno na východ. Vůlbu Rudolfa Habsburského za krále Svaté říše římské byly položeny základy pro pozdější habsburskou říši. Sociální zločiny, hospodářské změny, reformace Martina Luthera, vzestup protestantismu a reakce katolické církve vedly v 16. a 17. století k celé řadě sociálně, nábožensky a národnostně zaměřeným nepokojům, povstáním a válkám (např. selská válka v letech 1524–1525), jež byly krutě potlačeny. Současné vedla války i teritoriální knížata s cílem získat nová území. Tento vývoj vyvrcholil za třicetileté války (1618–1648), v níž mnoho obyvatel padlo za obětí válečnému běhání a byla zpusťována rozsáhlá území říše; v důsledku toho se zmírnila císařská moc a posílila práva říšských územních knížat, zvláště v nábožensky oblasti.

Rakousko, do té doby přední mocnost říše a bašta habsburských císařů, vyšlo z dlouhé války oslabené, zatímco ostatní německé země jako Braniborsko-Prusko, Sasko, Hannover a Bavorsko svou moc posílily. V 18. století se Prusko za vlády Fridricha II. Velikého a jeho nástupců stalo evropskou velmocí díky územním získkům na úkor Rakouska. Koncem 18. století však bylo Prusko a Rakousko poraženo Napoleonovou armádou, což nakonec vedlo k zhroutilí říše, když se císař František vzdal koruny Svaté říše římské a ponechal si titul rakouského císaře. Po Napoleonově porážce roku 1815 se Prusko stalo vedoucí mocností v novém Německém spolku vzniklém na vídeňském kongresu, který tvořilo třicet sedm suverénních knížat a čtyři svobodná města. Pokračující soupeření mezi Pruskem a Rakouskem vedlo k válce roku 1866, v níž Prusko vedené Ottou von Bismarkem zvítězilo a spolek byl rozpuštěn. Válka prusko-francouzská vedená z iniciativy Pruska skončila porážkou Francie a upevnila postavení Pruska jako primární evropské mocnosti.

Pruské vítězství vyvrcholilo korunovaci pruského krále Viléma I. německým císařem ve Versailles. Prusko sjednotilo severní a jižní Německo v německé říši (císařství). Král pruský se stal současně císařem německým.

Expanzionistické ambice Německa a jeho vojenská agresivita v posledních letech

Jihozápadní Evropa

Portugalsko	250
Andorra	251
Španělsko	252
Itálie	254
San Marino	256
Vatikán	256
Malta	257

Portugalsko

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Portugalská republika
STATNÍ ZŘÍZENÍ: republika s jednokomorovým Shromážděním republiky
HLAVNÍ MĚSTO: Lisabon / Lisboa
ROZLOHA: 92 391 km ²
ČASOVÉ PASMTO: SEČ – 1 hodina
POČET OBYVATEL: 10 566 000
OBYVATELSTVO ROKU 2015: 10 827 000 (odhad)
HUSTOTA OBYVATELSTVA: 114,4/km ²
PROMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 77,5 let
DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 5,1
ÚŘEDNÍ JAZYKY: portugalština
DALŠÍ JAZYKY: galicijština, galó (iberská romšтина)
GRAMOTNOST: 93,3 %
NÁBOŽENSTVÍ: katolíci 94 %, protestanti 1 %, ostatní 5 %
ETNICKE SLOŽENÍ: Portugalci 98 %, afričtí přistěhovalci z bývalých kolonií 2 %
MĚNA: 1 euro = 100 centů
HOSPODÁŘSTVÍ: služby 64 %, průmysl 30 %, zemědělství 6 %
HNP NA 1 OBYV./USD: 14 350
PODNEHÍ: mírné, s horkými, suchými léta a mírnými, vlhkými zimami
NEJVYŠŠÍ HORA: Ponta de Pico (na Azorách) 2 351 m; Estrela (na pevnině) 1 993 m
MAPA: 292

Portugalsko leží na západním okraji Pyrenejského poloostrova, má tvar podlouhlého pravouhého obdélníka. Zaujímá dlouhé atlantské pobřeží na západě a mnohem kratší na jižním okraji. Na severu a východě sousedí se Španělskem. Od 2. století př. n. l. do 5. století n. l. bylo území Portugalska součástí římské říše. Po jejím zániku zažila země

další invaze, nejprve germánské (Vandalové, Svěbové, Alani) a v 8. století přišla arabsko-berberská vojska ze severní Afriky. V křesťanských rukou zůstal jen sever země. Muslimy nakonec ve 12. století vytlačili katolíci bojovníci z Burgundska, kteří založili dynastii burgundských králů (1128–1385). Po neúspěšném pokusu Kastilie podrobit si Portugalsko založil Jan I. dynastii Aviz. Za jeho vlády získalo Portugalsko politickou nezávislost. Jeho syn, princ Jindřich Mořeplavec, podporoval objevné plavby do vzdálených částí světa a založil tak říši, do níž patřily kolonie v Africe, Jižní Americe, Indii a jihovýchodní Asii. Roku 1578 byli Portugalci poraženi v Maroku, a tak vláda dynastie Aviz skončila. Rok 1580 znamenal počátek zániku portugalské moci, neboť země byla podřízena Španělské koruně. Teprve roku 1640 získalo Portugalsko opět nezávislost. Francouzská intervence skončila za tři roky (1870), kdy Francouze vyhnali Britové.

V 19. století hladomor a chudoba vyvolaly radikalizaci širokých vrstev vůči monarchii. Tato nespokojenost vyvrcholila revolucí roku 1910, která svrhla Manuela II., posledního krále z dynastie Bragança-Cobury, a vyhlásila republiku. Období politické nestability ukončil vojenský převrat, o dva roky později se konaly demokratické volby a od té doby funguje země stabilně. Portugalsko je dnes republikou v čele s prezidentem jako hlavou státu. Od roku 1985 je členskou zemí EU.

Portugalsko dělí řeka Tejo na vlnič severní region a na sušší jižní region. Tejo (špan. Tajo) pramení ve Španělsku, teče nejprve na západ a na dolním toku mění směr na jihozápad. Na severu převládá zalesněná plošina, pokračování španělské mesety. Nejvyšší hory se nalézají daleko na severu, především na hranicích se Španělskem. Krajinu zde určují vysoko položené plošiny, které jsou rozbrázděny hlubokými soutěskami a říčními údolími a postupně klesají od pobřežní nížiny. Hory pokrývají jehličnaté a listnaté lesy. Jižně od řeky Douro se krajina stává plošší, svahy jsou mírnější až nakonec dosahují do nížiny Teja. Jižně od řeky Tejo je krajina plochá nebo ji prostupuje zvlněná pahorkatina. V údolí Teja a dále na jihu rostou známé korkové lesy, z jejichž kůry se vyrábějí vinné zátky. V oblasti Algarve na nejdolejší jihu se táhne Serra do Caldeirão ke španělským hranicím až k jižnímu cípu Portugalska (Serra de Monchique).

K Portugalsku patří dvě zámořské autonomní oblasti: Azory tvořené devíti společnými ostrovy a Madeira – souostroví skládající

Budovy selského dvorce při úpatí hory Giestoso v administrativní oblasti Minho, Portugalsko (vlevo). Malé portugalské vesnice obklopené terasovitými poli (pravá strana dole). Kostel S. Martin de la Cortinada, v údolí Ordino, Andorra (pravá strana nahore).

Jihovýchodní Evropa

Slovensko	258
Chorvatsko	258
Bosna a Hercegovina	259
Makedonie	260
Srbsko a Černá Hora	260
Maďarsko	262
Albánie	263
Rumunsko	263
Bulharsko	264
Řecko	265

Slovensko

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Slovenská republika

STATNÍ ZŘÍZENÍ: republika s dvoukomorovým parlamentem (Státní sněmovna a Státní rada)

HLAVNÍ MĚSTO: Lublaň / Ljubljana

ROZLOHA: 20 273 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ

POČET OBYVATEL: 2 011 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 1 942 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 99,2/km²

PŘEMĚRNÁ DĚLKA ŽIVOTA: 76,1 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 4,5

ÚŘEDNÍ JAZYK: slovinština

DALŠÍ JAZYKY: chorvatština, maďarština, italština

GRAMOTNOST: 99 %

NÁBOŽENSTVÍ: katolíci 58 %, muslimové 2 %, pravoslavní 2 %, ostatní 38 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Slovinci 83 %, Chorvaté 2 %, Srbové 2 %, Bosňané 1 %, ostatní 12 %

MĚNA: 1 tolar = 100 stotín

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 52 %, průmysl 46 %, zemědělství 2 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 18 000

PODNEBÍ: mírné; s chladnějšími zimami a horkými léty ve vnitrozemí

NEJVYŠŠÍ HORA: Triglav 2 864 m

MAPA: 294

Byvalá jugoslávská svazová republika Slovensko sousedí na západě s Itálií, na severu s Rakouskem, na východě s Maďarskem a na jihu s Chorvatskem. Krátký hraniční úsek probíhá na pobřeží Terstského zálivu. Tam leží i přístav Koper, významné překladiště. Od 6. století osidlovaly území slovinské kmény. Roku 843 se oblast Slovinska připojila k bavorskému vévodství. Od 13. století se místa osídlená Slovinci postupně dostávala do držení Habsburků a roku 1355 se Slovinsko stalo součástí jejich říše. Po rakousko-uherském vyrovnání roku 1867 zůstaly slovinské země součástí Předlitavská (tj. Rakouska). Po první světové válce se většina slovinského území začlenila do Království SHS (Království Srbů, Chorvatů a Slovinců), od roku 1929 k Jugoslávii. Za druhé světové války (1941–1945) si slovinské území rozdělily Německo, Itálie a Maďarsko. Itálie poskytla Slovincům formální autonomii. V roce 1991 se Slovensko stalo první svazovou republikou s přímo voleným prezidentem a premiérem, která vyhlásila nezávislost na Jugoslávii. V březnu 2004 vstoupilo Slovensko do NATO, v květnu téhož roku do EU.

Slovensko je převážně hornaté. Nejvyšší hory se nacházejí v Julských Alpách na severozápadě při hranici s Rakouskem. Téměř polovinu území pokrývají husté lesy. Nížina se táhne na západě podél pobřeží. Nejdůležitější oblast, výběžek Drávské nížiny, se nalézá na východě po obou březích řeky Drávy, která teče do Chorvatska.

Cestovní ruch patří k důležitým odvětvím národního hospodářství. Počátkem devadesátých let téměř ustal; od té doby počet turistů stále stoupá. Těžšíším cestovního ruchu se stala horská oblast a pobřeží. Téměř polovina obyvatel pracuje v těžbě a v průmyslu. K nejvýznamnějším odvětvím patří zpracování kovů, strojírenský a automobilový průmysl. Také textilní průmysl dobře prosperuje. Významné surovinné zdroje tvoří uhlí, na severozápadě se nalézájí značné zásoby rtuti. V zemědělství jsou nejdůležitějšími odvětvími mléčné hospodářství a chov prasat. Jaderná energie pokrývá třetinu celkové spotřeby elektřiny země, její využití se stává opakovaně příčinou napětí se sousedními zeměmi, zvláště s Rakouskem.

Chorvatsko

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Chorvatská republika

STATNÍ ZŘÍZENÍ: republika s jednokomorovým parlamentem (Sabor)

HLAVNÍ MĚSTO: Záhřeb / Zagreb

ROZLOHA: 56 542 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ

POČET OBYVATEL: 4 496 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 4 454 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 79,5/ km²

PŘEMĚRNÁ DĚLKA ŽIVOTA: 74,5 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 6,8

ÚŘEDNÍ JAZYK: chorvatština

DALŠÍ JAZYKY: srbsština, jazyky menšin

GRAMOTNOST: 97 %

NÁBOŽENSTVÍ: katolíci 88 %, srbské pravoslavní 4 %, muslimové 1 %, protestanti 0,4 %, ostatní 7 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Chorvaté 90 %, Srbové 5 %, Bosňané 1 %, Maďaři 1 %, Slovinci 1 %, ostatní 2 % (i Češi)

Východní Evropa

Česko	266
Slovensko	267
Polsko	267
Bělorusko	268
Ukrajina	269
Moldavsko	270
Rusko	271

Česko

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Česká republika

STATNÍ ZŘÍZENÍ: republika s dvoukomorovým parlamentem (Poslanecká sněmovna a Senát)

HLAVNÍ MĚSTO: Praha

ROZLOHA: 78 866 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ

POČET OBYVATEL: 10 241 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 10 066 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 129,9/ km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 76 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 3,9

ÚŘEDNÍ JAZYK: čeština

DALŠÍ JAZYKY: slovenština, polština, němčina

GRAMOTNOST: 99,9 %

NABOŽENSTVÍ: katolíci 77 %, protestanti 2 %, bez vyznání 59 %, ostatní 12 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Češi 94 %, Slováci 3 %, Poláci 0,6 %, Němci 0,5 %, Romové 0,3 %, Maďaři 0,2 %, ostatní 1 %

MĚNA: 1 (česká) koruna = 100 haléřů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 57 %, průmysl 39 %, zemědělství 4 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 9 150

PODNEBÍ: mírné; chladné zimy a mírná, vlhká léta

NEJVYŠŠÍ HORA: Sněžka 1 602 m

MAPA: 288–289

Česká republika je vnitrozemský stát ve střední Evropě, do roku 1992 politicky spojený se

České město Český Krumlov (vpravo) a slovenský Trenčín (protější strana).

Slovenskou republikou, svým jihovýchodním sousedem v Karpatích. Skládá se z historických zemí Čech, Moravy a rakouské části Slezska, které je dnes převážně polské (do r. 1945 pruské).

Československo vzniklo v roce 1918 na konci první světové války rozpadem rakousko-uherské monarchie. Od roku 1490 se české země a Slovensko nalézaly v jednom státě, protože český král Vladislav II. Jagellonský byl zvolen i králem uherským. Po roce 1526 žili Češi a Slováci v habsburské monarchii. Po rozpadu Rakouska-Uherska vznikla samostatná Československá republika. V roce 1939 obsadilo Německo území okleštěných českých zemí a byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava. Slovensko se stalo samostatným státem. V roce 1945 byla obnovena Československá republika. V roce 1948 po nástupu komunistické strany k moci se země ocitla ve sféře sovětského vlivu. Touha po svobodě vyvrcholila za Alexandra Dubčeka v demokratickém hnutí „Pražského jara“ roku 1968, které násilně ukončil vstup sovětských vojsk a dalších armád Varšavské smlouvy do země. V roce 1989 dosáhlo široké národní hnutí přechodu k parlamentní demokracii. Nepřekonatelné napětí mezi Čechy a Slováky vedlo 1. ledna 1993 k pokojnému rozdělení Československa a vzniku dvou států, České a Slovenské republiky.

Čechy tvoří převážně pahorkatiny a pánev, které na severu, západě a jihu obklopují středohory. Českou vysočinou a Českou tabulí protékají Vltava a Labe, které pokračuje do Německa. Široká údolí se zemědělsky využívají; mezi hlavními plodinami se objevuje pšenice, ječmen a brambory. Českomoravská vysočina vytváří geografickou hranici mezi Čechami a Moravou. Na Moravě modelované převážně vrchovinami se na jihovýchodě rozkládá nížina tvořená třemi moravskými úvaly.

Áčkoli Česko nedisponuje bohatými surovinovými zdroji, naleziště uhlí a železné rudy přispěla k výstavbě důležitého hutního průmyslu. Také textilní a automobilový průmysl se počítají k důle-

žitým odvětvím; světově proslulé je české sklo. Přechod k tržní ekonomice způsobil pokles průmyslové výroby. Cestovní ruch mohl tyto ztráty vyrovnat jen částečně.

V březnu roku 1999 vstoupilo Česko do NATO, v květnu 2004 do EU.

Český konflikt

Bývalé Československo se ve 20. století stalo ohniskem početných konfliktů. K jednomu došlo nahromaděním národnostních a politických sporů, v dalších se země stala dvakrát obětí totalitních režimů, německého a sovětského. V roce 1938 využil Hitler nespokojenosti sudetoněmecké menšiny jako záminky pro vstup německých vojsk. Po roce 1945 přišlo nestabilní demokratické období (poznámané odsunem německé menšiny), po němž následovalo převzetí moci komunisty za asistence Sovětského svazu. Pokus prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka demokratizovat zemi převálcovaly v srpnu 1968 sovětské tanky. Stejně jako ostatní země východní Evropy získalo Československo roku 1989 nezávislost a usilovalo o vstup do EU.

V únoru 1997 byla ratifikována česko-německá deklarace, upravující z historické perspektivy vztahy mezi oběma zeměmi. Prvního ledna 1993 se Česká republika, která energičtější prosazovala tržní hospodářství, oddělila od Slovenska inklinujícího spíše na východ. Za prezidentsství spisovatele a bývalého disidenta Václava Havla (do 7. 3. 2003) proběhly v ekonomice obrovské strukturální změny. První léta nezávislého státu charakterizovaly hluboké reformy, Česká republika se však nevyhnula hospodářské krizi a s ní spojené krizi vládní.

Evropané založili v tropické humidní a v jižní Africe plantážní hospodářství a rostlinnou výrobu ve velkém měřítku. Zemědělské výrobky představují pro některé země většinu příjmů z vývozu, např. čaj a káva v Burundi a Rwandě, burské ořechy v Senegalu a tabák v Malawi.

Delší období sucha způsobila v různých oblastech, především v semiaridním Sahelu, nesmírné škody v produkci potravin. Zemědělská výroba utrpěla navíc občanskými válkami a pohraničními konflikty.

V zemi kolem Guinejského zálivu se kácí tropický deštný les kvůli uslechtilým druhům dřeva. Tato loupeživá těžba představuje ničení přirozených areálů mnoha živočišných druhů a v dlouhodobé perspektivě globální klimatické změny.

Industrializace

Afrika vyváží především suroviny. Alžírsko, Libye a Nigérie patří k producentům ropy; ropa byla zjištěna i v Angole, Beninu, Guineji-Bissau a Egyptě, zásoby zemního plynu má Alžírsko, Libye a Egypt. Pás bohatých nerostných ložisek se táhne ze střední do jižní Afriky a dodává měď, zinek a olovo (Demokratická republika Kongo, Zambie), železnou rudu (Jižní Afrika, Zimbabwe), nikl (Botswana, Jižní Afrika) a mangan (Jižní Afrika).

Jižní Afrika se rovněž řadí mezi přední dodavatele zlata a platiny. Diamantové doly se nacházejí v Namibii, Jižní Africe, v Demokratické republice Kongo a v Angole. Uran se objevil ve Středoafrické republice.

Několika africkým zemím zajistila více než polovinu příjmů z exportu jediná surovina: Libye, Nigérie, Gabon, Angole a Egyptu ropa; Guineji bauxit. Dokonce Jižní Afrika se svou diverzifikovanou ekonomikou získává 40 % příjmů z exportu pouze prodejem zlata.

I když Afrika disponuje bohatstvím přírodních zdrojů, nenajdeme v ní žádnou průmyslovou zemi. Většina států vykazuje nízké číselné údaje týkající se výživy, vzdělání, zdravotnictví a naděje dožití při narození. OSN je považuje za nejméně rozvinuté země světa. Některé z nich jako Somálsko a Súdán nevystačí s vlastní výrobou potravin a v obdobích sucha nebo během válek závisí na mezinárodní pomoci.

Relativně málo afrických zemí má významný průmysl. Obrovskou výjimku představuje Jižní Afrika, která vyváží stroje a přístroje. Režim apartheidu však politiku rasové diskriminace vytvořil hlubokou propast mezi životní úrovní černé většiny a bílé menšiny, kterou snad může zahladit jen čas. Egypt a Keňa vyrábějí oděvy, potraviny a cement.

Jazyky

Množství afrických jazyků, např. tigriniña, některé čácké jazyky v severovýchodní Africe a berberštinu v severní Africe používají jen malé skupiny kmenů. Velký počet obyvatel Jižní Afriky hovoří jazykem zulu a arabština představuje hlavní jazyk v severní Africe a v zemích jižně od Sahary. Svaštilština ve východní Africe a hauština v západní Africe jsou rozšířeny v rozsáhlých oblastech. Mal-

gaština na Madagaskaru patří do austronéské jazykové rodiny jihovýchodní Asie.

Během koloniálního období se některé evropské jazyky staly v různých částech Afriky úředními jazyky. Ještě dnes se v mnoha afrických zemích užívají jako hovorové jazyky francouzština, portugalsština a angličtina. Umožňují často komunikaci mezi příslušníky jednotlivých kmenů hovořících různými jazyky.

Pohraniční konflikty a války

Od 16. století si jednotlivé koloniální mocnosti, Francie, Velká Británie, Portugalsko, Španělsko, Belgie a později Německo a Itálie, rozděly Afriku mezi sebou. Věnovaly se takovým oblastem jako jazyk, zákonodárství a školství. Tehdy vznikly hranice dnešních zemí bez ohledu na kmenová území. Etnické skupiny se od sebe oddělily a nepřátelene kmeny spojily. Tak například Somálci žijí v Somálsku, Keni a Etiopii.

Po dekolonizaci propuklo opět mnoho kmenových konfliktů jako genocida Tutsů prováděná Hutu v Rwandě roku 1997. Po nepřetržitých povstáních v Nigérii se separovaly jižní část země a vytvořila krátkodobě republiku Biafra (1967–1970). Podobný konflikt trvá v jižním Súdáně. Války a puče brání pokojnému vývoji značných částí Afriky. V Demokratické republice Kongo zahynulo pouze v letech 1999–2003 nejméně 2,5 mil. lidí v občanské válce, krizemi ořísané Somálsko nemá vlastně žádnou vládu a požadavky zůského obyvatelstva na poskytnutí větší autonomie vyvolávají v Jižní Africe stále napětí.

Závislá území

Mayotte	STRANA 354
Réunion	STRANA 355
Západní Sahara	STRANA 354
Sv. Helena	STRANA 355

Autonomní území

Ceuta a Melilla	STRANA 355
Kanárské ostrovy	STRANA 355
Maďeira	STRANA 355

Státy

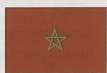
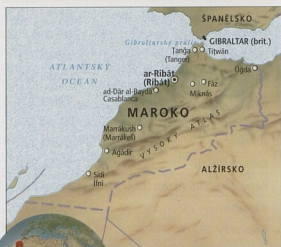
Alžírsko	STRANA 314
Angola	STRANA 335
Benin	STRANA 327
Botswana	STRANA 347
Burkina Faso	STRANA 325
Burundi	STRANA 343
Čad	STRANA 328
Džibutsko	STRANA 338
Egypt	STRANA 316
Eritrea	STRANA 336
Etiopie	STRANA 338
Gabon	STRANA 333
Gambie	STRANA 320
Ghana	STRANA 325
Guinea	STRANA 321
Guinea-Bissau	STRANA 321
Republika Jižní Afrika (Jižní Afrika)	STRANA 350
Kamerun	STRANA 330
Kapverdy	STRANA 318
Keňa	STRANA 340
Komory	STRANA 351
Kongo, Demokratická republika	STRANA 334
Konzská republika	STRANA 333
Lesotho	STRANA 349
Libérie	STRANA 323
Libye	STRANA 316
Madagaskar	STRANA 353
Malawi	STRANA 344
Mali	STRANA 324
Maroko	STRANA 314
Mauritánie	STRANA 318
Mauricius	STRANA 353
Mosambik	STRANA 345
Namibie	STRANA 349
Niger	STRANA 327
Nigérie	STRANA 329
Pobřeží Slonoviny	STRANA 333
Rovníková Guinea	STRANA 331
Rwanda	STRANA 342
Senegal	STRANA 319
Seychely	STRANA 351
Sierra Leone	STRANA 322
Somálsko	STRANA 339
Středoafrická republika	STRANA 331
Súdán	STRANA 336
Svatý Tomáš a Princův ostrov	STRANA 332
Svazijsko	STRANA 348
Tanzanie	STRANA 341
Togo	STRANA 326
Tunisko	STRANA 315
Uganda	STRANA 340
Zambie	STRANA 344
Zimbabwe	STRANA 346

Tanečník z Malawi (vpravo) v tradičním oděvu oblékaným při pohybu stejně jako při roadočných příležitostech.

Severní Afrika

Maroko	314
Alžírsko	314
Tunisko	315
Libye	316
Egypt	316

Maroko

Fakta

ÚŘEDNÍ NAZEV: Marocké království

STATNÍ ZŘÍZENÍ: parlamentní monarchie s dvoukomorovým parlamentem (Národní shromáždění a Senát)

HLAVNÍ MĚSTO: Rabát / ar-Ribát

ROZLOHA: 446 550 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 1 hodina

POČET OBYVATEL: 32 726 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 36 152 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 73,3/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 70,7 let

DETSKÁ ÚMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 41,6

ÚŘEDNÍ JAZYK: arabština

DALŠÍ JAZYKY: berberské jazyky (tachelhit, tamazight, tarifit aj.), francouzština, španělština

GRAMOTNOST: 51,7 %

NABOZENSTVÍ: muslimové (sunnité) 98,7 %, křesťané 1,1 %, židé 0,2 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Arabové a Berberé 99,1 %, Židé 0,2 %, ostatní 0,7 %

MĚNA: 1 marocký dirham = 100 santimů

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 21 %, služby 43 %, průmysl 36 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 1 520

PODNEH: mírné podélné severního pobřeží; suché na jihu; chladnější v horách

NEJVYŠŠÍ HORA: Gabal Tubkal 4 165 m

MAPA: 360, 361

Prvními obyvateli Maroka se stali Berberé, kteří dodnes v zemi žijí. Poté Maroko kolonizovali Féniciáné, Kartáginci, Římané a Byzanc. V 7. století si Berberé podrobili Arabové, kteří domorodé obyvatelstvo obrátili na islám. Název země se odvozuje z arabského al-Maghrib al-akšá (nejzápadnější), avšak vzhledem k bariéře pohoří Atlas nepříslušelo Maroko nikdy k arabskému světu do té míry jako ostatní severoafrické státy. Teprve se v 19. století o zemi hádalo Španělsko a Francie, rozdělila se v roce 1912 na francouzský a španělský protektorát. Přibližně 35 % obyvatelstva tvoří Berberé obývající náhorní plošinu, zatímco Arabové obývají především v pobřežní nížině.

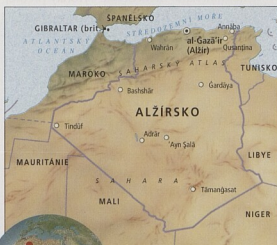
V Maroku vládl v letech 1961–1999 král Hasan II. Po něm nastoupil jeho syn Mohamed VI., jenž sleduje vcelku prozápadní politiku. Situaci ztěžují územní nároky, které si Maroko klade ohledně Západní Sahary, území rozprostírající se jižně od marockých hranic, kde se nacházejí bohatá naleziště fosfátů. Následná invaze proti frontě POLISARIO (lidová fronta za osvobození Západní Sahary) skončila podepsáním příměří roku 1992. Kolem 170 tis. obyvatel Západní Sahary uprchlo do Alžírka. Budoucnost území není jasná, protože lidové referendum o nezávislosti či o připojení k Maroku plánované na rok 1992 Maroko opakovaně odložilo.

Více než třetinu území Maroka tvoří hory. Tři souběžná horská pásma pohoří Atlas probíhají od jihozápadu k severovýchodu, kde náhorní plošina přechází k alžírským hranicím. Obyvatelé hor jsou většinou malí rolníci nebo chovatelé dobytka. Hospodářsky se využívá především pruh atlantského pobřeží, úrodná údolí řek a marocká Meseta představující veškerou obdělávanou půdu. V oblastech Rharb a Rif se nacházejí rozsáhlé plochy porostlé korkovým dubem, zatímco na severních svazích rostou cedrové lesy a stále zelené duby. Faunu zastupují gazely, berberské opice (magot) a mufloni; pouštní zvířata, zvláště fenek (pouštní liška), žijí na jihu.

V roce 1995 Maroko postihlo nejhorší sucho za posledních třicet let. Zemědělství se nalezlo v obtížné situaci, neboť přibližně třetina vývozu představuje práci poloviny obyvatel. Velká část orné půdy se musí uměle zavlažovat. K nejdůležitějším plodinám se řadí ječmen, pšenice, citrusy, brambory a zelenina. V pouštních oázech se pěstují datle. Na Atlantském pobřeží si ponechal prvenství rybolov. Nerostná bohatství země se většinou ještě neprozkoumalo. Země má naleziště uhlí, železné rudy a zinku, ale i největší zásoby fosfátů na světě – zejména v anektované Západní Saharě. Problémy dlouhodobějšího charakteru vytváří zadlužená, nezaměstnanost (20 %), vysoký přírůstek obyvatelstva a nevyjasněné územní nároky na Západní Saharu.

Alžírsko

Fakta

ÚŘEDNÍ NAZEV: Alžírská demokratická a lidová republika

STATNÍ ZŘÍZENÍ: prezidentská republika s dvoukomorovým parlamentem (Národní shromáždění a Národní rada)

HLAVNÍ MĚSTO: Alžír / al-Gaz'ír

ROZLOHA: 2 381 740 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 1 hodina

POČET OBYVATEL: 32 531 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 38 085 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 13,7/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 73,0 let

DETSKÁ ÚMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 31

ÚŘEDNÍ JAZYK: arabština

DALŠÍ JAZYKY: berberské jazyky (mj. tamazight, kabyština), francouzština

GRAMOTNOST: 70 %

NABOZENSTVÍ: sunnitské muslimové 99 %, křesťané a židé 1 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Arabové a Berberé 99 %, Evropané 1 %

MĚNA: 1 alžírský dinár = 100 santimů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 32 %, zemědělství 10 %, průmysl 58 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 2 280

PODNEH: mírné na severu; chladné, vlhké zimy a horká léta; suché na jihu

NEJVYŠŠÍ HORA: Tahat 3 003 m

MAPA: 360, 361

Alžírsko, největší stát severní Afriky a kdysi provincie Římské říše (Numidie), ztělesňovalo od prehistorické doby vlast kočujících Berberů. Arabové přicházeli během 7. století a šířili islám. V 16. století patřilo Alžírsko Osmanské říši. Od 16. do 19. století představovala země pro všechny soustředěné západního Středomoří velkou hrozbu – pirátí, kteří se usadili na pobřeží, obchodovali s otroky, předpádali kolemplující lodě a čile obchodovali.

Západní Afrika

Mauritánie	318
Kapverdy	318
Senegal	319
Gambie	320
Guinea-Bissau	321
Guinea	321
Sierra Leone	322
Libérie	323
Pobřeží Slonoviny	323
Mali	324
Burkina Faso	325
Ghana	325
Togo	326
Benin	327
Niger	327
Čad	328
Nigérie	329

Mauritánie

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Mauritánská islámská republika

STATNÍ ZŘÍZENÍ: islámská prezidentská republika s dvoukomorovým parlamentem (Národní shromáždění a Senát)

HLAVNÍ MĚSTO: Nouakchott / Nāwakshūt

ROZLOHA: 1 030 700 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 1 hodina

POČET OBYVATEL: 3 086 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 3 988 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 3,0/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 52,7 let

DĚTSKÁ UMŔTNOST (NA 1 000 OBYV.): 70,9

ÚŘEDNÍ JAZYK: arabština

DALŠÍ JAZYKY: pular, wolof, francouzština

GRAMOTNOST: 41,7 %

NÁBOŽENSTVÍ: muslimové 99 %, ostatní 1 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Maurové (smíšené černoško-arabské a berberské obyč.) 81 %, Wolofové 7 %, Tukulérové 5 %, Soninikové 3 %, ostatní (včetně Fulbů, Bambarů, Sarakolé)

MĚNA: 1 ukija = 5 chúmů

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 69 %, služby 22 %, průmysl 9 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 1 800

PODNEBÍ: převážně suché, období dešťů na nejvzdálenějším jihu (od května do září)

NEJVYŠŠÍ HORA: Kadyát Iğlil 910 m

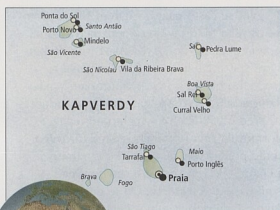
MAPA: 360, 364

Mauritánie se rozprostírá na západě Sahary. Ve 12. století patřilo území islámské říši Almoravidů. Později ji dobyli arabští Bidonové neboli „bílí“ Mauři, kočovníci, kteří si podrobili a zotročili černé Afričany žijící na jihu. Z tohoto smíšení obou etnických skupin vznikl národ s africkými a arabskými předky označovanými jako *barratinové* čili „černí“ Mauři. Hluboké sociální rozdíly mezi převážujícími „bílymi Maury“ arabského původu a podřízenými „černými“ farmáři afrického původu na jihu (30 %) ještě dnes určují charakter země. Otrcoři se v Mauritánii oficiálně zrušilo teprve roku 1970, ale předpokládá se, že mnozí *barratinové* v něm žijí stále. Francouzi přišli do této oblasti na počátku 19. století a v roce 1903 nad ní vyhlásili protektorát v rámci Francouzské západní Afriky. V roce 1960 dosáhla Mauritánie nezávislosti.

Pobřeží nížina zasahuje od Atlantiku daleko do vnitrozemí, kde se zvedají celkem nízké plosiny pokryté pouštěmi, z nichž vyčnívají izolované hory. Sahara zaujímá téměř polovinu země. Na severu Mauritánie se vypíná vrchol Kadyát Iğlil. V jižní třetině země spadne také množství srážek, aby ve stepním Sahelu mohla růst chabá křovinná vegetace a tráva. Po deštích ženou pastevci své stáda od řeky Senegalu přes travnatou savanu. Pozoruhodné je, že v klimaticky příznivých letech s vyššími srážkami převyšuje stav dobytka počet obyvatelstva v poměru 1 : 5. Během osmdesátých let trpěla celá oblast dlouhodobým suchem a stav kočovníků, kteří předtím tvořili tři čtvrtiny populace, poklesl v tomto období asi na třetinu všech Mauritánců. Mnoho kočovníků se vzdalo dosavadního života a usadili se ve městech.

K hlavním plodinám Mauritánie patří ječmen, sorghum – čirok, fazole, podzemnice olejná a rýže. Značná část zemědělské půdy se nalézá v údolí řeky Senegalu. Rolníci využívají povodňe v pozdním létě k zavlažování polí. Projekt říční přehrady by měl přinášet celý rok vodu pro rýži, bavlnu a cukrovkou třtinu; sucho však mezitím vyhnalo samozásobitele z venkova. Při pobřeží se nyní vyskytují pod vlivem relativně studeného Kanárského proudu hejna ryb, která se řadí k největším na světě. Ačkoli se ročně uloví sousta 100 tis. tun, rybí zásoby k tak velkému, že úlovky mohou dosáhnout až 600 tis. tun. Tento zdroj ale ohrožuje lov cizích rybníkářských lodí.

Kapverdy

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Kapverdská republika

STATNÍ ZŘÍZENÍ: republika s jednokomorovým Národním shromážděním

HLAVNÍ MĚSTO: Praia

ROZLOHA: 4 030 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 2 hodiny

POČET OBYVATEL: 418 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 528 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 103,6/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 70,5 let

DĚTSKÁ UMŔTNOST (NA 1 000 OBYV.): 47,8

ÚŘEDNÍ JAZYK: portugalština

DALŠÍ JAZYKY: hornoguinejské crioulo (kreolská portugalština)

GRAMOTNOST: 76,6 %

NÁBOŽENSTVÍ: katolíci, animisté

ETNICKÉ SLOŽENÍ: mulatí 71 %, Afričané 28 %, Portugalci – Evropané 1 %

MĚNA: 1 kapverdské escudo = 100 centávů

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 12 %, služby 66 %, průmysl 22 %

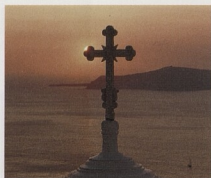
HNP NA 1 OBYV./USD: 1 770

PODNEBÍ: suché; horká, vyprahlá léta

NEJVYŠŠÍ HORA: Pico de Cano 3 896 m

MAPA: 360

Kapverdy zaujímají dvě malá souostroví. Neobydlené ostrovy objevili Portugalci roku 1456. Několik století (až do roku 1876) se využívaly jako sběrný tábory pro otroky a jako zásobovací stanice na cestách kolem Afriky. Obchod s otroky ovlivnil podstatně i složení obyvatel, 71 % se jich dnes hlásí k afroportugalskému původu. V roce 1975 vyhlášením nezávislosti skončila portugalská koloniální nadvláda. Až do roku 1980 udržovaly Kapverdy těsnou spolupráci s Guineou-Bissau. Po převratu v Guineji-Bissau si na Kapverdy zrušily unii a ustanovily vlastní vládu. Nejsilnější stranou v parlamentu je v současné době Africká strana nezávislosti Kapverd.

Obsah

Vatikán • Malta • **Jihovýchodní Evropa:** Slovensko • Chorvatsko • Bosna a Hercegovina • Makedonie • Srbsko a Černá Hora • Maďarsko • Albánie • Rumunsko • Bulharsko • Recko • **Východní Evropa:** Česká republika • Slovensko • Polsko • Bělorusko • Ukrajina • Moldavsko • Rusko • **Britské ostrovy:** Velká Británie a Severní Irsko • Irsko

Závislá území: Faerské ostrovy, Gibraltar, Guernsey, Man (Ostrov Man), Jersey, Špicberky

MAPY EVROPY A RUSKA 280

AFRIKA

310

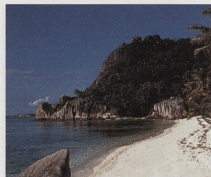
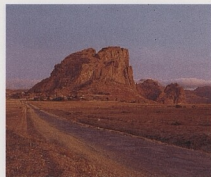

Severní Afrika: Maroko • Alžírsko • Tunisko • Libye • Egypt • **Západní Afrika:** Mauritánie • Kapverdy • Senegal • Gambie • Guinea – Bissau • Guinea • Sierra Leone • Libérie • Pobřeží Slonoviny • Mali • Burkina Faso • Ghana • Togo • Benin • Niger • Čad • Nigérie • **Střední Afrika:** Kamerun • Středoafrická republika • Rovnicková Afrika • Svatý Tomáš a Princův ostrov • Gabon • Konžská republika • Demokratická republika Kongo • Angola • **Východní Afrika:** Súdán • Eritrea • Etiopie • Džibutsko • Somálsko • Uganda • Keňa • Tanzanie • Rwanda • Burundi • **Jižní Afrika:** Zambie • Malawi • Mosambik • Zimbabwe • Botswana • Svazijsko • Lesotho • Namibie • Republika Jižní Afrika • Komory • Seychely • Madagaskar • Mauricius

Závislá území: Mayotte, Réunion, Západní Sahara, Svatá Helena

MAPY AFRIKY

356

SEVERNÍ A STŘEDNÍ AMERIKA

374

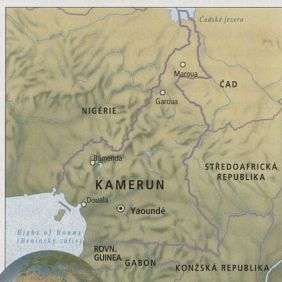
Severní Amerika: Kanada • Spojené státy americké • **Karibská oblast:** Bahamy • Kuba • Jamajka • Haiti • Dominikánská republika • Svatý Kryštof a Nevis • Antiqua a Barbuda • Dominika • Svatá Lucie • Svatý Vincenc a Grenadiny • Barbados • Grenada • Trinidad a Tobago • **Střední Amerika:** Mexiko • Guatemala • Belize • Honduras • Salvador • Nikaragua • Kostarika • Panama

Střední Afrika

Kamerun	330
Středoafričká republika	331
Rovníková Guinea	331
Svatý Tomáš a Princův ostrov	332
Gabon	333
Konžská republika	333
Demokratická republika Kongo	334
Angola	335

Kamerun

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Kamerunská republika
STATNÍ ZŘÍZENÍ: republika s jednokomorovým Národním shromážděním
HLAVNÍ MĚSTO: Yaoundé
ROZLOHA: 475 440 km ²
ČASOVÉ PÁSMA: SEČ
POČET OBYVATEL: 16 380 000
OBYVATELSTVO ROKU 2015: 19 040 000 (odhad)
HUSTOTA OBYVATELSTVA: 34,5/km ²
PRŮMĚRNÁ DÉLKA ŽIVOTA: 47,8 let
DĚTSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 68,3
ÚŘEDNÍ JAZYKY: francouzština, angličtina
DALŠÍ JAZYKY: 24 afrických jazyků; fulbština, fangština, bamileke, duala, gbaya, bah
GRAMOTNOST: 79 %
NÁBOŽENSTVÍ: animisté 40 %, křesťané 40 %, muslimové 20 %
ETNICKÉ SLOŽENÍ: Kamerunští horalé 31 %, rovníkové Bantuové 19 %, Kirdiové 11 %, Fulbové 10 %, severozápadní Bantuové 8 %, ostatní Afričané 20 %, Neafričané 1 %
MĚNA: 1 CFA (Communauté Financière Africaine) frank = 100 centimů

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 44 %, průmysl a doprava 20 %, ostatní služby 36 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 800

PODNEBÍ: na jihu a podél pobřeží tropické, na severu semiaridní

NEJVYŠŠÍ HORA: Kamerunská hora 4 095 m

MAPA: 365

Kamerun je jednou z afrických zemí Guinejského zálivu. Na západě hraničí s Nigérií a Rovníkovou Guineou, na jihu s Konžskou republikou. Roku 1472 sem přišli Portugalci a nazvali řeku Wouri *Rio dos Camarões* (řeka krabů) podle velkého množství krabů při jejím ústí. V roce 1884 zde vyhlásilo Německo protektorát. Kamerun se po roce 1922 stal mandátním územím Francie a Velké Británie. V roce 1960 získal nezávislost. Třicet let trval systém jedné strany, v roce 1991 začaly politicky fungovat také opoziční strany. V Kamerunu, v jedné z nejbohatších afrických zemí, žije kolem dvou set různých kmenů a národů. Vedle kmenových rozdílů dominují i zřetelné kontrasty mezi anglicky a francouzsky hovořícími skupinami obyvatelstva. Jako odpověď na protesty a požadavky anglicky mluvícího obyvatelstva v roce 1996 požádal Kamerun o vstup do britského Commonwealthu a členství získal.

Země se dělí na čtyři geografické celky. Oblast s tropickým deštivým pralesem, náhorními rovinami a pobřežní nížinou se táhne od jižní hranice země až k řece Sanaga. Většina obyvatelstva žije v této jižní části. Severně od řeky a jezera Mbakaou se zvedá Adamauské pohoří. Jeho západní výběžek uzavírá osamocené Kamerunská hora (4 095 m), nejvyšší

hora západní Afriky, občas aktivní sopka. Čtvrtou oblast tvoří suchá savana severně od Benue směrem k Cadskému jezeru. Na savaně žijí mj. sloni, lvi a levharti, vznikl zde Národní park Benue.

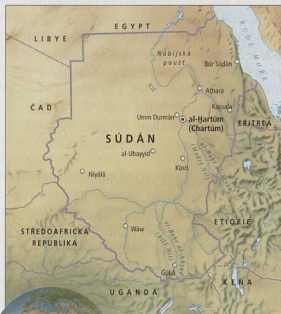
Prosperita Kamerunu souvisí s ropným boomem v letech 1970–1985. V následujícím období se podmínky zhoršily, protože ceny kávy, kakaa a ropy poklesly. Asi tři čtvrtiny obyvatelstva se živí zemědělstvím a pěstují vedle kávy a kakaa také banány, palmy olejné, obilí a maniok. Kamerun je soběstačný v zásobování potravinami, ale existují jiné hospodářské problémy. Rušení neproduktivních státních podniků probíhalo pomalu a rozsáhlý úřednický aparát představuje finanční zátěž.

Východní Afrika

Súdán	336
Eritrea	336
Etiopie	338
Džibutsko	338
Somálsko	339
Uganda	340
Keňa	340
Tanzanie	341
Rwanda	342
Burundi	343

Súdán

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Súdánská republika
STATNÍ ZŘÍZENÍ: islámská republika s jednokomorovým Národním shromážděním
Hlavní město: Chartúm/al-Hartúm
Rozloha: 2 505 810 km ²
Časové pásmo: SEC + 1 hodina
Počet obyvatel: 40 187 000
Obyvatelstvo roku 2015: 44 035 000 (odhad)
Hustota obyvatelstva: 16,0/km ²
Průměrná délka života: 58,5 let
Dětská úmrtnost (na 1 000 obyvatel): 62,5
Úřední jazyk: arabština
Další jazyky: převážně nilosaharské, kušitské a kordofánské jazyky, angličtina
Gramotnost: 61,1 %
Náboženství: sunnitské muslimové 70 %, animisté 25 %, křesťané 5 %
Etnické složení: Afričané 52 %, Arabové 39 %, Bedové 6 %, ostatní 3 %
Měna: 1 súdánská libra = 100 piastří

Hospodářství: zemědělství 39 %, služby 41 %, průmysl 20 %

HNP na 1 obyv./USD: 530

Podnebí: na severu převážně suché, na jihu tropické; období dešťů od dubna do října

Nevyšší hora: Kinyeti 3 187 m

MAPA: 362–363, 366–367

Republika Súdán leží jižně od Egypta a představuje největší africkou zemi. Osu tvoří řeka Nil. Súdán patří k etnicky nejheterogennějším státům celého světa. Ve starověkém Egyptě ho nazývali Núbie. Islámské probíhala dlouho, teprve v 15. století převládá arabsko-islámský vliv a v 19. století britsko-egyptský. Vzhledem k etnické rozmanitosti (v Súdánu žije asi 570 různých etnických skupin hovořících více než sto jazyky) se nepodařilo zemi politicky sjednotit.

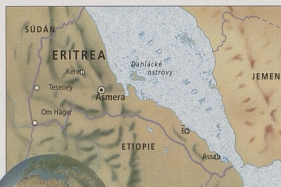
Po odchodu britských a egyptských jednotek z anglo-egyptského Súdánu vyhlásila země v roce 1956 nezávislost. Od roku 1956 prošel Súdán s výjimkou klidnějšího desetiletého období čtyřicet let vojenských vlád, státních převratů a vnitřních konfliktů. Hlavní problém spočívá ve snaze muslimského severu vnútit arabské a islámské hodnoty různým africkým národům na jihu, které vyznávají animismus nebo křesťanství. Islámské právo šarija se stalo oficiální doktrínou, ale ignoruje se. V současné době vede vláda „vyhlazovací válku“ proti 1,5 mil. Núbičů. Útočí i proti muslimům, ovšem pouze proti černé populaci z provincie Dárfúr. Více než půl milionu lidí přišlo v posledních letech o život; toto číslo musíme ještě znásobit oběmi hladomoru, vyhlazení a zotročením žen a dětí. Humanitární pracovníci se také snaží vykoupit svobodu otroků.

Na severu Súdánu se rozprostírá skalnatá Sahara. V masivu Dárfúr na hranici s Čadem dosahují vrcholy až 3 071 m (Gabal Marra), na východě u Rudého moře až 2 000 m nad přímořskou nížinou. Většina obyvatel žije blízko Nilu, jenž teče od jihu na sever. U Chartúmu se setkává Bílý Nil s druhou zdrojnicí Nilu Modrým Nilem vytékajícím z jezera Tana v Etiopské vysočině. Bílý Nil vytéká z Albertova jezera a protéká rozsáhlými bažinami Sudd, kde hustá vegetace zadržuje se ve vodě znesnadňuje plavbu.

Asi 80 % pracovníků si tvoří lokální. Misto potravin se pěstuje všude bavlna, která poskytuje 24 % příjmů z exportu. K dalším podstatným produktům se řadí sorghum – čirok, ječmen, pšenice a arašidy. Stále větší sucha a vysoký počet uprchlíků z řad venkovského obyvatelstva způsobily výrazný pokles zemědělské výroby. Mezinárodní měnový fond v roce 1990 prohlásil, že Súdán je insolventní, protože vláda neuomruje žádné dluhy. V současné době přichází pomoc především z Íránu. Důležitými nerostnými bohatstvím se stala měď, chrom, zinek, wolfram, stříbro a zlato. Vytěžené množství zatím představuje jen zlomek zásob.

Pyramidy v poušti u Marawí (Merve) v Súdánu svědčí o dlouhých společných dějinách s Egyptem (vpravo).

Eritrea

Fakta

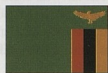
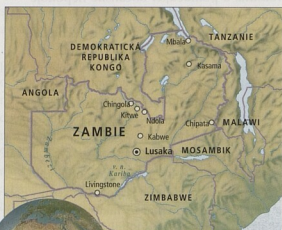
ÚŘEDNÍ NÁZEV: Eritrejský stát
STATNÍ ZŘÍZENÍ: republika s jednokomorovým prozatímním Národním shromážděním
Hlavní město: Asmera
Rozloha: 121 320 km ²
Časové pásmo: SEC + 2 hodiny
Počet obyvatel: 4 562 000
Obyvatelstvo roku 2015: 5 840 000 (odhad)
Hustota obyvatelstva: 37,6/km ²
Průměrná délka života: 52,2 let
Dětská úmrtnost (na 1 000 obyvatel): 74,9
Úřední jazyk: tigrinja, arabština
Další jazyky: tigrejtina, ostatní domorodé jazyky, italština, angličtina
Gramotnost: 58,6 %
Náboženství: muslimové 50 %, křesťané (koptové, katolíci, protestanti) 50 %
Etnické složení: Tigrajové 50 %, Tigrejci a Kunama 40 %, Afarové 4 %, Saho 3 %, ostatní 3 %
Měna: 1 nakfa = 100 centů
Hospodářství: služby 62 %, průmysl 26 %, zemědělství 12 %
HNP na 1 obyv./USD: 180
Podnebí: horké a suché na pobřeží, chladnější a vlhké na vysočině; období dešťů od června do září

Jižní Afrika

Zambie	344
Malawi	344
Mosambik	345
Zimbabwe	346
Botswana	347
Svazijsko	348
Lesotho	349
Namibie	349
Jižní Afrika	350
Komory	351
Seychely	352
Madagaskar	353
Mauricius	353
Závislá území	354

Zambie

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Zambijská republika

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: prezidentská republika s jednokomorovým Národním shromážděním

HLAVNÍ MĚSTO: Lusaka

ROZLOHA: 752 610 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ + 1 hodina

POČET OBYVATEL: 11 261 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 13 841 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 15,0/km²

PROMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 39,7 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 88,3

ÚŘEDNÍ JAZYKY: angličtina

DALŠÍ JAZYKY: asi 70 jazyků, včetně jazyků bamba, kaonda, lozi, lunda, luvale, ňandža, tonga

GRAMOTNOST: 80,6 %

NÁBOŽENSTVÍ: křesťané 50–75 %, ostatní (včetně muslimů, hinduistů a animistů) 25–50 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: bantuské kmeny (Bemba, Tonga), Ngoni, Lozi aj. 98,7 %, Evropané 1,1 %, ostatní 0,2 %

MĚNA: 1 zambijská kwacha = 100 ngwee

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 15 %, služby 56 %, průmysl 29 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 450

PODNEBÍ: tropické; s třemi ročními obdobími: chladnou a suchou od května do srpna, horkou a suchou od srpna do května, vlhkou od prosince do dubna

NEJVÝŠÍ HORA: Mafinga Hills 2 301 m

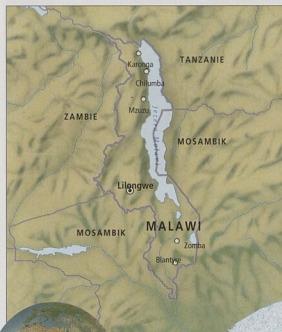
MAPA: 368–369, 370–371

Zambie je vnitrozemský stát v jižní části střední Afriky. Rozkládá se od Viktoriinských vodopádů na jihu až k jezeru Tanganika na severu. Zambie představuje jednoho z největších světových producentů mědi. Předchůdci zambijských Tongů přišli v 8. století, zatímco ostatní africké kmeny, jejichž potomci zde dodnes žijí, se dostavili později (před rokem 1000). Většina předků dnešních obyvatel Zambie se objevila až s poslední vlnou bantuských přistěhovalců. Ngoni a Kololo sem utekli před útoky Zulů počátkem 19. století. Zambie, bývalá britská kolonie Severní Rhodesie, získala nezávislost roku 1964. Dlouhou dobu zde vládl prezident Kenneth D. Kaunda (1964–1991), který zestálil obchod a průmysl a zavedl režim jedné strany (Sjednocená národní strana nezávislosti). V roce 1991 se uskutečnily po dlouholeté hospodářské krizi a na základě volání obyvatelstva po demokratizaci první svobodné volby. Kaunda utrpěl porážku, a ačkoli ve volbách v letech 1996 a 2001 se projevil nedostatek, režim nastoupil cestu demokracie; prezidentova strana si udržela majoritu jednoho hlasu.

Většinu rozlohy Zambie vyplňuje rozlehlá náhorní plošina rozlečená širokými údolími řek. Na jihu a západě teče Zambezi a tvoří hranici se Zimbabwe a Namibií. V soutěsce Kariba vznikla u stejnojmenného města hydroelektrárna s druhým největším umělým jezerem v Africe (5 230 km²). O elektřinu vyrobenou v elektrárně se Zambie dělí se Zimbabwe. Luangwe je druhou nejdélší řekou, pramení na hranici s Malawi, teče širokým údolím na jihozápad, kde se na hranici s Mosambikem vlévá do Zambezi.

Ve srovnání se sousedy má Zambie vysoký podíl městského obyvatelstva (44 %). Důležitý hospodářské odvětví představuje zemědělský sektor. Pěstování kukuřice a ostatních základních plodin jako sorghum, proso a rýže pokrývá vlastní potřebu potravin. Tuto situaci zhoršilo sucho i ztráta subvencí určená zemědělství. Zambie značně závisí na těžbě mědi, která zajišťuje 80 % příjmů z vývozu. Problém spočívající v nadměrné pozornosti na jeden produkt vychází z kolísání cen na světovém trhu mědi. Trvale nízké ceny a vysoká míra inflace (1991–2001: 48,1 %) zneumožňují dovážet chybějící potraviny. V prvních letech po skončení Kaundovy vlády se uskutečnily pokusy o privatizaci a reformy, které však nepřinesly žádné výsledky. V roce 1995 šly do konkursu čtyři banky z dvaceti. Většina příjmů z vývozu sloužila k umoření zahraničních dluhů ve výši 7 mld. dolarů. Dluhy jsou výsledkem zanedbaného peněžnictví jednotlivých vlád.

Malawi

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Republika Malawi

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: prezidentská republika s jednokomorovým Národním shromážděním

HLAVNÍ MĚSTO: Lilongwe

ROZLOHA: 118 484 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ + 1 hodina

POČET OBYVATEL: 12 159 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 15 998 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 102,6/km²

PROMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 37,0 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 103,3

ÚŘEDNÍ JAZYKY: ňandža / čeština

DALŠÍ JAZYKY: lomwe, jao, čitumbuka, sena, ngonji aj.

GRAMOTNOST: 62,7 %

NÁBOŽENSTVÍ: protestanti 55 %, katolíci 20 %, muslimové 20 %, animisté 5 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: převážně Afričané (Čevové, Njandžové, Tumbukové, Jao, Lomwe, Senové, Tongové, Ngoniové, Ngoniové), malé asijské a evropské menšiny

MĚNA: 1 malavská kwacha = 100 tambal

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 55 %, služby 19 %, průmysl 19 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 170

PODNEBÍ: tropické; období dešťů od listopadu do dubna

NEJVÝŠÍ HORA: Mlanje Sapitwa 3 002 m

MAPA: 369

Malawi vyplňují hory a náhorní plošiny. Země leží na jižním konci Velké příkopové propadliny s jezerem Malawi. V jezeře žije kolem 500 druhů ryb, které umožňují výnosný rybolov. Obyvatelstvo tvoří potomci bantuských kmenů, kteří osídlili toto území již před staletími. Arabský obchod s otroky zakázali Britové, kteří přišli do země v letech

Kráter sopky Haleakala, největší nečinné sopky na světě, na ostrově Maui na Havajských ostrovech (nahore). Mnohem severněji; jarní táni v jednom kanadském městě (vpravo). Bermudy (zcela nahore), malé souostroví před východním pobřežím USA.

Zemědělství, lesnictví a rybolov

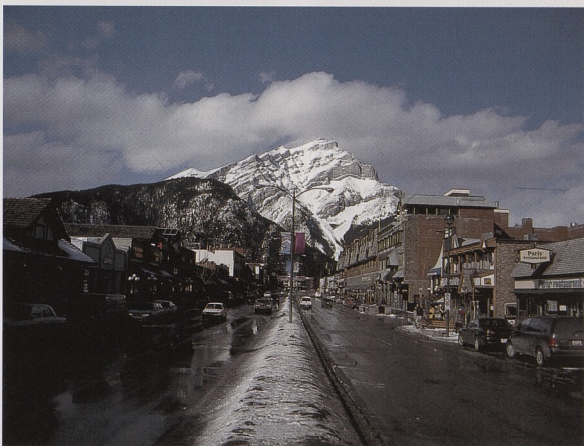
Severní Amerika má dostatek pitné vody, orné půdy, lesů a řek bohatých na ryby. Tyto příznivé podmínky spolu s pokrokovými metodami rostlinné výroby vybudovaly vysoce produktivní zemědělství, které se opírá o pěstování obilí, především pšenice a kukuřice, o chov dobytka pro výrobu masa a mléka, pěstování bavlny a intenzivní ovocnářství a zelenářství. Lesní oblasti, které se zachovaly navzdory značnému odlesňování v 19. století, se využívají pro účely lesního hospodářství. Aby se podpořil perspektivně se rozvíjející průmysl, rozměrné plochy se opět zalesnily.

Ohranné rybolovné oblasti se nacházejí při tichomořském i atlantském pobřeží, zvláště podél východního pobřeží, kde proudí studený Labradorský proud.

Industrializace

Nerostné bohatství, technické vynálezy a vysoce rozvinutá infrastruktura včetně zajištěného zásobování elektrinou přispěly k tomu, že se Severní Amerika stala nejvýznamnějším průmyslovým regionem na světě. Stálými inovacemi v oblasti počítačové a laserové techniky, optiky, výzkumu vesmíru a letů do kosmu se dokázala prosadit v silné konkurenci evropských a asijských zemí.

Průmyslový sektor sahá od chemického, automobilového, leteckého a kovozpracujícího či zbrojního průmyslu s náročnými technickými zařízeními až po knihy, filmy, počítačový software a nahrávací techniku. Terciární sektor, jenž poskytuje služby relativně bohatému obyvatelstvu, zaměstnává miliony lidí.

Severní Amerika disponuje ohromným nerostným bohatstvím. Obrovská naleziště železných rud a uhlí vytvořily pilíř ocelářského průmyslu. Přesto se některé kovy jako chrom a mangan musí dovážet. V Kordillerách se nachází velké množství rud, uslechtilých kovů jako měď, zinek, molybden, zlato a stříbro. Nikl a železná ruda se těží v geologicky starších náhorních plošinách v Kanadě. Energie se vyrábí z bohatých nalezišť uhlí, ropy a zemního plynu. Ačkoli samotné Spojené státy vytěží mnoho ropy (v mil. tun: 349 400; Rusko: 400 000; Saúdská Arábie: 496 800; v roce 2003), musí ji vzhledem k vysoké spotřebě ještě dovážet.

Jazyky

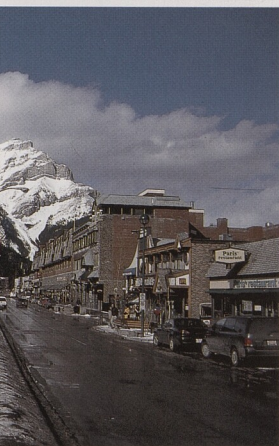
V Severní Americe převládá angličtina, pouze kanadské provincie Québec domi-

Státy

Kanada	STRANA 380
Spojené státy americké (USA)	STRANA 382

Závislá území

Bermudy	STRANA 387
Grónsko	STRANA 388
Jan Mayen	STRANA 389
Saint Pierre a Miquelon	STRANA 391

nuje francouzština. Některé indiánské jazyky, které se dosud udržely, používají pueblanští Indiáni na jihozápadě USA a v západní Kanadě. V jižních státech Spojených států, patřících v minulosti Mexiku (Kalifornie, Texas, Nové Mexiko), mluví Hispanoameričané španělsky. Četní přistěhovalci latinskoamerického původu, zvláště z Mexika a Kuby, stále zvyšují význam španělštiny, zejména na východním pobřeží, Floridě a New Yorku.

Pohraniční konflikty

V Severní Americe neexistují žádné hraniční konflikty, ani v nedávné minulosti nedošlo v žádné oblasti k pohraničním sporům; přesto však 11. září 2001 zanechalo v USA hluboký pocit zranitelnosti.

Karibské ostrovy disponují mimořádným mořským potenciálem, proto rybolov zaujímá primární místo. V Belize má např. mimořádný význam lov humrů a krevet.

Industrializace

Většina zemí již uskutečnila přechod od zemědělství k průmyslu. Mexiko představuje nejvíce industrializovanou zemi Střední Ameriky. Produkuje železo, ocel, vozidla, chemikálie a oděvy. K největším odběratelům patří USA. V mnoha dalších zemích zpracovává průmysl místní suroviny, např. na Jamajce se cukr používá k výrobě rumu, tabák na výrobu doutníků a cigaret nebo v lehkém průmyslu.

Některé státy se staly oblíbenými turistickými cíli, ptažlivě tropické prostředí karibských zemí způsobilo, že si cestovní ruch uchováva prvotní význam.

Jazyky

Střední Ameriku ovládaly různé koloniální mocnosti, proto se v současnosti používají čtyři úřední jazyky: španělština, angličtina, francouzština a nizozemština. Kromě anglicky hovořícího Belize se ve všech státech na středoamerické pevnině používá španělština.

Kuba, Dominikánská republika a Portoriko představují španělsky hovořící země, ale na Portoriku, které patří Spojeným státům, se rovněž velmi rozšířila angličtina. Jamajka je největším karibským státem, kde se mluví anglicky; k dalším anglicky hovořícím zemím se řadí Bahamy, Antigua a Barbuda, Americké a Britské Panenské ostrovy, Anguilla, Kajmanské ostrovy, Montserrat, Turks a Caicos, Sv. Lucie, Sv. Vincent, Sv. Kryštof a Nevis, Dominika. Na Martiniku a Guadeloupe se hovoří francouzsky, na Nizozemských Antilách a Arubě nizozemsky.

Za nikaragujskou Moyogalpu se tyčí nádherná souměrná sopka Concepción (nahofe). Kamenná stěla z Tegucigalpy v Hondurasu (vlevo dole) a bujný tropický deštný les na Grenadě (vpravo dole).

Pohraniční konflikty a války

Ve Střední Americe neexistují kromě guatemalského nároku na bývalý Britský Honduras, dnes nezávislý stát Belize, žádné závažné hraniční konflikty. Region však ztělesňuje jeviště mnoha povstání. Spojené státy ve Střední Americe několikrát intervenovaly; v roce 1983 na Grenadě a v roce 1989 v Panamě, podporovaly pravicové odpůrci levicových vlád v Guatemale a Nikaragui a vyhlásily hospodářský bojkot Kuby. Socialistická revoluce na Kubě měla důsledky pro celou oblast. Dříve Kubu podporoval Sovětský svaz. Levicově zaměřené guerillové hnutí v Nikaragui se chopilo moci roku 1979, avšak po volbách roku 1990 muselo odstoupit. Povstání Indiánů v mexickém státě Chiapas v roce 1994 skončilo v roce 1996 dohodou, podle níž právo na autonomii a sebeurčení indiánského obyvatelstva se stalo součástí ústavy.

Státy

Antigua a Barbuda	STRANA 395
Bahamy	STRANA 392
Barbados	STRANA 398
Dominika	STRANA 404
Dominikánská republika	STRANA 394
Grenada	STRANA 398
Guatemala	STRANA 401
Haiti	STRANA 394
Honduras	STRANA 402
Jamajka	STRANA 393
Kuba	STRANA 392
Mexiko	STRANA 400
Nikaragua	STRANA 404
Panama	STRANA 405
Salvador	STRANA 403
Svatá Lucie	STRANA 397
Svatý Kryštof a Nevis	STRANA 395
Svatý Vincenc a Grenadiny	STRANA 397
Trinidad a Tobago	STRANA 399

Závislá území

Americké Panenské ostrovy	STRANA 387
Anguilla	STRANA 387
Aruba	STRANA 387
Britské Panenské ostrovy	STRANA 388
Guadeloupe	STRANA 389
Kajmanské ostrovy	STRANA 388
Martinik	STRANA 390
Montserrat	STRANA 390
Navassa	STRANA 390
Nizozemské Antily	STRANA 391
Portoriko	STRANA 391
Turks a Caicos	STRANA 391

Severní Amerika

Kanada 380

Spojené státy americké . . . 382

Závislá území 387

Kanada

Fakta

Úřední název: Kanada

STÁTNI ZŘÍZENÍ: konstituční monarchie v rámci Commonwealthu s dvoukomorovým parlamentem (Dolní sněmovna a Senát)

HLAVNÍ MĚSTO: Ottawa

ROZLOHA: 9 976 140 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 4,5 až – 9 hodin

POČET OBYVATEL: 32 805 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 35 051 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 3,3/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 80,1 let

DĚTSKÁ ÚMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 4,8

ÚŘEDNÍ JAZYK: angličtina, francouzština

DALŠÍ JAZYKY: čínština, italština, němčina, polština, španělština, portugalsština, paňdžábsština, ukrajinština, vietnamština, arabština, indiánské jazyky, kanadská eskymáčtina

GRAMOTNOST: 97 %

NÁBOŽENSTVÍ: katolíci 43 %, Kanadská sjednocená církev 10 %, anglikáni 7 %, ostatní 40 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Anglokanadáné 40 %, Frankokanadáné 27 %, ostatní Evropané 20 %, Indiáni a Inuité 1,5 %, ostatní 11,5 %

MĚNA: 1 kanadský dolar = 100 centů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 71 %, průmysl 27 %, zemědělství 2 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 28 390

PODNEBI: od mírně chladného na jihu po polární na severu; dlouhé, chladné zimy; vlhčí a mírnější na pobřeží

NEJVYŠŠÍ HORA: Mount Logan 5 950 m

MAPA: 410-411, 412-413, 414-415, 416-417

Přestože je Kanada druhá největší země světa, žije téměř 90 % obyvatel blízko hranice s USA. Zivotní úroveň Kanadánů předstihují pouze USA. Velikost země, řídké osídlení a separatistické hnutí v provincii Québec znemožňují dosáhnout vědomí národní souhlasnosti.

Kanadu původně osídlili Inuité (Eskymáci) a kanadští Indiáni. Evropané se do ní začali stěhovat roku 1541 poté, co Jacques Cartier přistál roku 1534 v ústí řeky sv. Vavřince. Brzy nato přicházeli do země francouzští lovci kožešin. I když Velká Británie po vítězství nad Francií v roce 1763 získala kontrolu nad sídly v Québecu, většinu obyvatel tam ještě tvořili Francouzi. Mnoho britských osadníků odeslo

po vyhlášení nezávislosti USA na sever, tedy do Kanady, což na dlouhou dobu vyvolalo trvající převahu anglicky hovořícího obyvatelstva nad francouzskou menšinou. Frankokanadáné předkládali v průběhu dalších let opakovaně iniciativy na oddělení provincie Québec od Kanady. V referendu z roku 1995 o nezávislosti Québecu se však slabá většina (50,6 %) rozhodla pro zachování federace.

Přírodní poměry

Z geografického hlediska je Kanada velmi rozmanitá. Na východě se nacházejí atlantské provincie Nový Brunšvik (New Brunswick), Nové Skotsko (Nova Scotia), Ostrov prince Eduarda (Prince Edward Island), Newfoundland a Québec. Geologický základ atlantských provincií představují staré, denudované hory obroubené ledovci, které existují vedle ještě starších úseků Kanadského štítu. Zemědělství zde nikdy nemělo prioritu (s výjimkou takových míst jako Annapolis Valley či Ostrov prince Eduarda); o to větší význam ztělesňuje lesnictví. Jehličnaté lesy poskytují suroviny na výrobu papíru a celulózky. Provincie vlastní i významné zásoby vodní energie.

Západně a jižně se rozkládají nížiny kolem řeky sv. Vavřince a Velkých jezer. Tyto úrodné zemědělské oblasti se táhnou podél jezera Ontario a severně od Erijského jezera. Osídlení je zde hustší než v ostatních oblastech, s aglomeracemi Toronto a Montréálu se tyto nížiny staly nejhustěji osídlenou částí Kanady.

Kanadský (Laurentinský) štít zaujímá rozsáhlý a geologicky velmi starý region s vyvýšenými a metamorfovanými horninami předpřehorního štáti. Střed leží kolem Hudsonova zálivu a zaujímá téměř polovinu kanadského území. Kromě několika nízkých hřbetů na východě Québecu a na Labradoru je krajina plochá nebo lehce zvlněná. Vodní síť je hustá; v létě se tady nachází nesmírně

Časová přímká

před 35 000–12 000 lety
Lidé přicházejí po pevnině k moři z Asie do Severní Ameriky na místě dnešního Berninova průlivu.

před 5 000 lety
Společenská na východě se žilí lovem karibou a medvěda a rybolovem. Stavějí si kajaky ze zvířecích kůží a dřeva. Očekájí se do košilin.

1200 př. n. l.
Přibližně dnešních meštů se řítí na východ a sever až k polárnímu kruhu.

1100
V Grónsku se Vikingové setkávají s Inuity. V dohledku kontaktů s Evropou umírá třetí s Inuity na metrice a spalnicí.

1497
John Cabot přistává při ústí řeky sv. Vavřince a požaduje země pro anglickou korunu.

1487
John Cabot přistává při ústí řeky sv. Vavřince a požaduje země pro anglickou korunu.

1663
Lucius XV. prohlásil Novou Francii za francouzskou kolonii. Angličtí a francouzští osadníci spolu soupeří v oblasti i kolonizaci. Žije zde už 200 tis. původních obyvatel.

1534
Jacques Cartier pluje proti proudy řeky sv. Vavřince až k dnešnímu Montréálu.

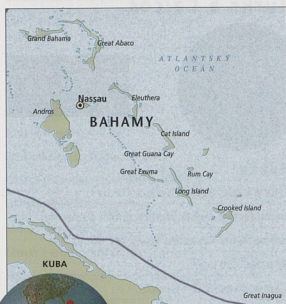
1670
Založení Společnosti Hudsonova zálivu

1791
Britové dělí zemi na Horní a Dolní Kanadu. Dolní Kanada na dočasně toku řeky sv. Vavřince je francouzské, Horní je anglické.

Karibská oblast

Bahamy	392
Kuba	392
Jamajka	393
Haiti	394
Dominikánská republika	394
Svatý Kryštof a Nevis	395
Antigua a Barbuda	395
Dominika	396
Svatá Lucie	397
Svatý Vincenc a Grenadiny	397
Barbados	398
Grenada	398
Trinidad a Tobago	399

Bahamy

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Bahamské společenství

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: parlamentní monarchie v rámci Commonwealthu s dvoukomorovým parlamentem (Senát a Poslanecká sněmovna)

HLAVNÍ MĚSTO: Nassau

ROZLOHA: 13 940 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 6 hodin

POČET OBYVATEL: 301 800

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 365 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 43,2/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 65,5 let

DĚTSKÁ UMŔTNOST (NA 1 000 OBYV.): 25,2

ÚŘEDNÍ JAZYK: angličtina

DALŠÍ JAZYKY: bahamská kreolská angličtina

GRAMOTNOST: 95,6 %

NÁBOŽENSTVÍ: baptisté 35 %, anglikánská církev 15 %, katolíci 14 %, metodisté 4 %, církev boží (Church of God) 5 %, další protestanti 23 %, ostatní 4 %

ETNICKE SLOŽENÍ: Afričané 85 %, Evropané 15 %

MĚNA: 1 bahamský dolar = 100 centů

HOSPODÁŘSTVÍ: cestovní ruch 50 %, správa 30 %, ostatní služby 10 %, zemědělství 3 %, průmysl 7 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 15 060

PODNEBI: subtropické; teplá léta a mírné zimy

NEVYŠŠÍ BOD: Mount Alverina 63 m

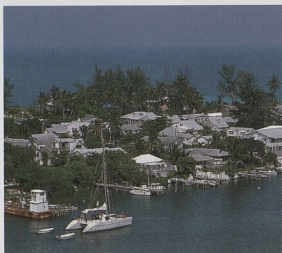
MAPA: 425, 428

Bahamy se rozprostírají jihovýchodně od amerického poloostrova Florida v západní části Atlantského oceánu a tvoří je 700 ostrovů a 2 400 útesů (*cays*). Když zde 12. října 1492 Kolumbus přistál, obývali oblast indiáni Arawakové. S příchodem Britů kolem roku 1690 začaly pestré dějiny souostroví. V 17. století se stalo pirátským doupeťem. V období americké války za nezávislost ho roku 1776 přechodně obsadila námořní flotila USA. V roce 1782 převzali ostrovy Španělé a v roce 1783 byly vyhlášeny britskou korunou kolonií. V roce 1973 získaly Bahamy nezávislost. Dvacet pět let úředního období premiéra Lyndena Pindlinga (do roku 1992) poznamenala korupce a obchod s drogami. Bahamy jsou jedním z nejbohatších ostrovních států Karibiku a přitahují četné ilegální uprchlíky z Haiti, kteří připlouvají do země na lodích. Také nárůst kriminality představuje vážný problém.

Bahamy tvoří vápenc z korálnatců a zpevněné vápencové písky. Většina ostrovů vystupuje pouze několik metrů nad hladinu, jejich pobřežní linie lemují laguny a korálové útesy. Bahamy však trpí nedostatkem vody; zásobování pitnou vodou je obtížné. Neexistují tekoucí vody, neboť převážná část srážek se vsáknou do vápencového podloží. Mnoho velkých ostrovů pokrývají borové lesy. Na menších z nich se lidé žijí výlovem a zemědělstvím.

Ostrovy navštěvuje stále větší počet turistů; v roce 1995 jich bylo 3,6 mil. Cestovní ruch oživil textilní a nábytkářský průmysl, výrobu parfumerie a šperků. Uplatnil se věšecný zdroj energie. Silný bankovní a pojišťovací sektor zajišťuje relativně vysoké příjmy státu a vysokou životní úroveň. Značná část příjmy plyne z registrace cizích plavidel („země levné vlajky“).

Ostrovy navštěvuje stále větší počet turistů; v roce 1995 jich bylo 3,6 mil. Cestovní ruch oživil textilní a nábytkářský průmysl, výrobu parfumerie a šperků. Uplatnil se věšecný zdroj energie. Silný bankovní a pojišťovací sektor zajišťuje relativně vysoké příjmy státu a vysokou životní úroveň. Značná část příjmy plyne z registrace cizích plavidel („země levné vlajky“).

Kuba

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Kubánská republika

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: komunistický stát s jednokomorovým Národním shromážděním lidové moci

HLAVNÍ MĚSTO: Havana (La Habana)

ROZLOHA: 110 860 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 6 hodin

POČET OBYVATEL: 11 347 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 11 437 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 102,4/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 77,2 let

DĚTSKÁ UMŔTNOST (NA 1 000 OBYV.): 6,3

ÚŘEDNÍ JAZYK: španělština

GRAMOTNOST: 97 %

NÁBOŽENSTVÍ: katolíci 85 %, malé menšiny protestantů a afrických spiritistů; bez vyznání 15 %

ETNICKE SLOŽENÍ: mulatí 51 %, Evropané 17 %, Afričané 11 %, Číňané 1 %

MĚNA: 1 kubánské peso = 100 centů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 68 %, průmysl 25 %, zemědělství 7 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 2 300

PODNEBI: tropické, zmiřňované pasáty; květno a období dešťů od května do října

NEVYŠŠÍ HORA: Pico Turquino 1 947 m

MAPA: 428, 429

Kuba je největší ostrov v Karibském moři; její rozloha se rovná velikosti všech ostatních karibských ostrovů dohromady. Země v čele s Fidelem Castrem představuje jedinou komunistickou zemi v Americe a uchovala si, nlehdě na vnitřní a vnější tlak během posledních čtyřiceti let, politickou kontinuitu. Kubu objevil Kryštof Kolumbus roku 1492. Tehdy obývali ostrov Arawakové a Sibonoyové. Během Španělského koloniálního panství se rozvíjely plantáže cukrové třtiny, na nichž základem kubánské ekonomiky. V roce 1886 otroctví definitivně skončilo. V roce 1898 za Španělsko-americké války se Španělsko Kuby zřeklo, až do roku 1934 zemi ovládaly Spojené státy. Do roku 1958 Kubu terorizovali zkorumpovaní diktatury. Castrovy oddíly

Střední Amerika

Mexiko	400
Guatemala	401
Belize	402
Honduras	402
Salvador	403
Nikaragua	404
Kostarika	404
Panama	405

Mexiko

Fakta

ÚŘEDNÍ NAZEV: Spojené státy mexické

STATNÍ ZŘÍZENÍ: federální republika

HLAVNÍ MĚSTO: Mexiko / México (Ciudad de México)

ROZLOHA: 1 972 500 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ – 7 až – 9 hodin

POČET OBYVATEL: 106 203 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 119 146 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 53,8/km²

PRŮMĚRNÁ DÉLKA ŽIVOTA: 75,2 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 20,9

ÚŘEDNÍ JAZYK: španělština

DALŠÍ JAZYKY: indiánské jazyky (nahuatl [aztéčtina]), 25 mayských jazyků; celkem 300 jazyků

GRAMOTNOST: 92,2 %

NÁBOŽENSTVÍ: římská katolická 89 %, protestanti 5 %, ostatní 5 %

ETNICKE SLOŽENÍ: mesticové 60 %, indiáni 30 %, Evropané 9 %, ostatní 1 %

MENA: 1 mexické peso = 100 centávů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 69 %, zemědělství 4 %, průmysl 27 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 6 770

PODNEBÍ: tropické na jihu a v pobřežních nížinách; chladnější a sušší v centrální vysočině

NEJVYŠŠÍ HORA: Citlaltépetl (Pico de Orizaba) 5 700 m

MAPA: 430–431

Dějiny Mexika jsou dějinami středoaamerické civilizace. Centrální nížinu charakterizuje tisícileté osídlení. Když sem roku 1519 přišli Španělé vedeni Hernandem Cortésem, žilo v Aztécké říši 15 mil. lidí. Sídlení formy s velkými latfundiemy, které Španělé zakládali a na nichž pracovali Indiáni, vznikly i v jiných zemích Střední a Jižní Ameriky. Většina Mexičanů patří ke katolíkům. Poměr mezi státem a církví často provázelo napětí, protože vláda považovala moc církve za sobě nebezpečnou. Mexiko má významná naleziště ropy. Obyvatelstvo zahrnuje různé skupiny Indiánů, jejichž příslušníci nepobývají často roztroušeně po celé zemi, ale mají své sídelní areály. Tak např. Tarahumarové žijí v Sieře Madre Occidental na severozápadě země. Přežívá část Mayalů obyvatel naproti tomu Quintanu Roo na jihovýchodě.

Přírodní poměry

Severní, méně osídlenou část vyplňují pánve a horská pásma Centrální plošiny (Mesa Central). Ráz krajiny zde určuje především poušť s keřovými porosty, ve vyšších polohách již roste tráva a keře. K dalším typickým znakům patří extenzivní chov skotu. Uzemí dosahuje v oblasti hlavního města 2 400 n. m. Jižně od hlavního města se zvedají nejvyšší hory země: Citlaltépetl, Popocatepetl a Ixtaccihuatl jsou výšší než 5 000 m. Jde o nejhustěji osídlenou část země, i když se zde nalézají aktivní sopky.

Východě od Centrální plošiny se povrch od Sierra Madre Oriental snižuje do rozsáhlé pobřežní nížiny při Mexickém zálivu, ve které lemována bahnami, lagunami a přešnými lavičemi. Dále na jih se nalézá Tehuantepecká šíje. Tato šíje porostlá deštným lesem odděluje pohoří Sierra Madre del Sur od vysočiny, která se zvedá směrem k hranicím s Guatemalou. Poloostrov Yucatán ležící na východě tvoří plochá vápencová tabule, která se rozkládá jen několik metrů nad hladinou moře. Nález ropných zásob ve státu Tabasco a Campeche na severozápadě Yucatánu v sedmdesátých letech znamenal, že se Mexiko stalo jedním z největších světových producentů ropy.

Centrální plošina končí na západě příkré a klesá od Sierra Madre Occidental porostlé vysokou položenými piniovými lesy do úzké

pobřežní nížiny, která pokračuje k severu až do Kalifornie. Na severozápadě se rozprostírá suchý hornatý Kalifornský poloostrov.

Vzhledem ke značným výškovým rozdílům a ohromné vzdálenosti mezi severem a jihem vykazuje Mexiko klimatické rozdíly. V pobřežních nížinách převládají stále vysoké teploty (*tierra caliente*). Rozsáhlé oblasti Mexické vysočiny mají mírné kontinentální podnebí (*tierra templada*). Ve výšce nad 4 000 m se již nachází *tierra helada* (zmrzlá země), v tomto pásmu se stálým sněhem jsou teploty trvale pod 10 °C.

Lidé a kultura

Většina Mexičanů se zotožňuje s potomky amerických Indiánů, kteří v době španělské anexe a koloniálního období žili na tomto území. Aztécké představitelům jednu z nejvyšších kultur regionu. Vzhled jejich hlavních měst se vyznačoval monumentální architekturou s pyramidovými stavbami. Společenské zřízení Aztécků utvářely přísné hierarchické struktury: poddání naspodu sociální pyramidy a vládců na jejím vrcholu. Umění, především sochařství a poezie, se rozvíjelo na vysoké úrovni a Aztéckové vyvinuli zvláštní písmo. Jejich náboženské zvyky zahrnovaly každoroční četné lidské oběti z řad otroků, vězňů a válečných zajatců. Dalším významným kulturním nárokem v Mexiku byli Mayové na poloostrově Yucatán; v okamžiku příchodu Španělů však sláva jejich říše dávno pohasla. Dochovaly se především jejich majestátní kamenné památky v pralese, přežilo také několik sledů tohoto zemědělského národa.

Španělé s sebou přinesli křesťanství a svůj systém vlastnictví půdy založený na vykořisťování indiánských pracovníků sil. Jejich poměr ke koloniálním pánům odspolvidal nevolnictví, přičemž Indiáni platili tribut nebo odděleně svou práci jako protihodnotu za katolickou konverzi. Tento systém byl zrušen roku 1829. V roce 1810 začal boj proti španělské nadvládě. V roce 1813 byla vyhlášena nezávislost Mexika, v roce 1822 pak přechodné císařství a roku 1824 federativní republika. V roce 1836 uznalo nezávislost země Španělsko. Etapa politických přeměn vyvrcholila krvavou mexickou revolucí v letech 1910–1917.

Roku 1929 vznikla Národní revoluční strana (od roku 1946 Institucionální revoluční strana, PRI), která, až na krátké období, zemi řídila. V roce 1994 byli zavražděni dva významní reformní politikové vládnoucí strany. Rolnícká povstání v jihomexické státě Chiapas v roce 1994 dramaticky vyhrótila chudobou ve venkovských oblastech. V roce 2000 se poprvé ujal moc opoziční politik prezident Vicente Fox Quezada (od 1. 12. 2000 za Stranu národní akce).

Časová črta:

2600 př. n. l.
Půlité mayské pyramidy na poloostrově Yucatán

300 př. n. l.
Stará Velká pyramida s bílými chrámy v Teotihuacanu v údolí Mexika

1000
Vzestup říše Tohtoku s městským centry v Teotihuacanu asi 200 let

1325
Aztékové zakládají své hlavní město Tenochtitlan, žijí v něm 100 až 300 tis. obyvatel

1629
Záplavy v hlavním městě Mexika si vyžádají 300 tis. obětí. Svedla akordatu k Chuapetu do hlavního Mexika

1821
Mexiko získává nezávislost na Španělsku

1947–1948
Americká vojska obsadí hlavní město Mexiko a město odebírají podporu území USA

3500 př. n. l.
Lidé v údolí Mexika pěstují kukuřici, fazole, květy, chovají krůty

1200 př. n. l.
Rozvíjejí címečské kultury na pobřeží Mexického zálivu; trvala až do r. 300 př. n. l.

325
Rozvíjejí mayské kultury za klasického období (600 roku 925); kamenné budovy zdobené hieroglyfy

1519
Španělský dobyvatel Cortés vynaláží město Mexiko; založil v hlavním městě Mexiku z Teotihuacanu roku 1520 město zručil

1521
Španělé obnovují město pod názvem Ciudad de México; založil v hlavním městě Mexiku z Teotihuacanu roku 1520 město zručil

1810
Začátek války za nezávislost vedené M. Hidalgoem a J. Morelosem. Hidalgo byl roku 1811 popraven

1876
Diktátor Porfirio Diaz stavi Mexiko; zavádí moderní příjmy a provádí do země zahraniční kapitál, podporuje ekonomiku

Některé regiony se zavlažování nevyhnuje, především na západě, v Ekvádoru, Peru a Chile, ale také v Argentině zemědělství v určitých oblastech závisí na zavlažování.

Velké lesní plochy Jižní Ameriky se vyčleňují, aby se mohlo vyvézt cenné tropické tvrdé dřevo. Zvláště v Amazonii přivodilo toto ničivé kácení katastrofální důsledky a ochránci přírody na celém světě kritizují rychlost, s níž se deštný les nenávratně ničí. Ilegální pěstování omamných drog, zejména v Kolumbii, vyvolává rozhořčení na celém světě.

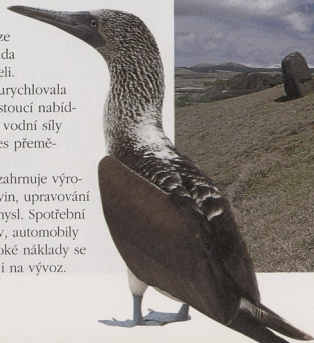
Industrializace

V Jižní Americe se těží důležité minerální suroviny: cín v Bolívii, železná ruda v Brazílii a ropa ve Venezuele.

Velké množství rud a kovů se vyváží, pouze v Brazílii se železná ruda používá při výrobě oceli.

Od padesátých let urychlovala industrializaci stále rostoucí nabídka energie. Velká část vodní síly v Jižní Americe se dnes přeměňuje v energii.

Průmyslový sektor zahrnuje výrobu a zpracování potravin, upravování kovů a chemický průmysl. Spotřební artikly jako oděvy, obuv, automobily a zboží vyžadující vysoké náklady se vyrábí pro domácí trh i na vývoz.

Pohled na jihochilskou jezerní krajinu (nahole).
Rybářské čluny národa Urú, menšiny v Peru (vlevo). Terezi modronohý na Galapágách (dole). Gigantické kamenné sochy na chilském Velikonočním ostrově (vpravo dole).

Jazyky

Původní obyvatelé (indiáni) představovali příslušníky různých skupin s rozličnými jazyky. Mnohé jazyky již zanikly, zatímco jiné jsou ještě velmi rozšířené, např. guaraní v Paraguai. Jako úřední se prosadily jazyky bývalých koloniálních mocností: portugalština v Brazílii, španělština ve většině ostatních zemí, angličtina v Guyaně, nizozemština v Surinamu a francouzština ve Francouzské Guyaně. V Guyaně a Surinamu se hovoří jihoaasijskými jazyky, zvláště hindštinou. Ve správě, školství a sdělovacích prostředcích se pracuje většinou s evropskými jazyky.

Státy

Argentina	STRANA 442
Bolívie	STRANA 441
Brazílie	STRANA 439
Ekvádor	STRANA 438
Guyana	STRANA 437
Chile	STRANA 442
Kolumbie	STRANA 436
Paraguay	STRANA 444
Peru	STRANA 440
Surinam	STRANA 438
Uruguay	STRANA 444
Venezuela	STRANA 436

Závislá území

Falklandy	STRANA 445
Francouzská Guyana	STRANA 445
Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy	STRANA 445

Pohraniční konflikty

V současné době Jižní Amerika nezažívá žádná větší hraniční konflikty nebo války; ve 20. století došlo v jednotlivých státech pouze k nepatrným sporům. V některých zemích však propukly prudké srážky, jež měly charakter občanských válek mezi guerillovými skupinami a místními vládami, např. v Uruguayi, Kolumbii a Peru. V Kolumbii představují drogové kartely obtížný problém.

V některých zemích, především v Chile a Argentině, byly přechodně nastoleny diktatury, v nichž armáda převzala důležitou roli. Během jejich vládnutí přišlo o život mnoho civilistů.

V roce 1982 přepadly argentinské jednotky britské Falklandské ostrovy (Islas Malvinas, Malvíny); v krátké válce padlo 1 000 lidí. Velká Británie získala ostrovy zpět za přispění rozhořčeného světového veřejného mínění.

Jižní Amerika

Kolumbie	436
Venezuela	436
Guyana	437
Ekvádor	438
Surinam	438
Brazílie	439
Peru	440
Bolívie	441
Chile	442
Argentina	442
Uruguay	444
Paraguay	444
Závislá území	445

Kolumbie

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Kolumbijská republika

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: republika s dvoukomorovým Kongresem (Poslanecká sněmovna a Senát)

HLAVNÍ MĚSTO: Bogotá

ROZLOHA: 1 138 910 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEC – 9 hodin

POČET OBYVATEL: 42 954 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 52 086 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 37,7/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 71,7 let

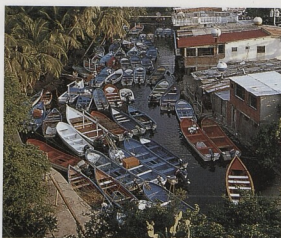
DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 21

ÚŘEDNÍ JAZYK: španělština

GRAMOTNOST: 92,5 %

NABOZENSTVÍ: římská katolici 90 %, židé a ostatní 10 %

ETNICKE SLOŽENÍ: mesticové 58 %, Evropané 20 %, mulati 14 %, Afričané 4 %, Zambové (míšenci indiánů a Afričanů) 3 %, indiáni 1 %

MĚNA: 1 kolumbijské peso = 100 centávů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 55 %, zemědělství 13 %, průmysl 32 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 2 000

PODNEBÍ: tropické na pobřeží a v nížinách; chladné až studené v horách

NEJVÝŠÍ HORA: Pico Cristóbal Colón 5 775 m

MAPA: 450-451

Kolumbii, kterou prozkoumali roku 1499 Alonso de Hojeda a Amerigo Vespucci, později nazvali podle Kolumba, který zde plul roku 1502. Kolumbii, vlast indiánských Čibčů, si podrobili Španělé v roce 1544 a sloužila jim jako zdroj zlata. V roce 1819 byla vyhlášena federace Velká Kolumbie a po jejím rozpadu roku 1831 republika. Ačkoli kvůli drogovým kartelům a vývozu kokainu nemá dobrou pověst, buduje rozmanitou a stabilní ekonomiku, která již tři desetiletí vykazuje v Latinské Americe stálý přírůstek.

Kolumbii lze z geografického hlediska rozdělit do tří regionů: vlhká a horká tichomořská pobřežní nížina se táhne podél hranic s Panamou na severu a východě a přechází v suchou nížinu podél Karibského moře. Starobylá města na karibském pobřeží – Barranquilla, Santa Marta a Cartagena – představují oblíbená turistická místa. Ve vnitrozemí vymezuje druhý region horský systém And – Cordillera Occidental, Cordillera Central a Cordillera Oriental – probíhající od hranice s Ekvádorem na severu. Mezi nimi se rozkládají hluboká podélná údolí řek Cauca a Magdalena. V těchto místech se rozprostírá nejhustěji osídlená oblast země. Třetí region zahrnuje lesnatou nížinu Orinoka a přítoků Amazonky východně od And. Toto území zaujímá dvě třetiny Kolumbie, přesto tady žije jen minimum chovatelů dobytka a Indiánů.

Kolumbie vlastní největší zásoby uhlí v Latinské Americe. Z Kolumbie také pochází 80 % všech na světě těžebných smaragdů. Největší část státních příjmů však plyne z vývozu ropy. V devadesátých letech činil přírůstek hrubého domácího produktu průměrně 4 % ročně, což zajistilo zejména rozšíření stavebního a finančního sektoru, ale i příliv zahraničního kapitálu. Údajně však příjmy z prodeje kokainu převyšují všechny ostatní zdroje. K nejnaléhavějším problémům patří velká chudoba širokých vrstev obyvatelstva i trávající politická krize související s úporným bojem vlády a soudnictví se silnou drogovou mafii.

Venezuela

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Venezuelská republika

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: federativní republika s jednokomorovým Národním shromážděním

HLAVNÍ MĚSTO: Caracas

ROZLOHA: 912 050 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEC – 5 hodin

POČET OBYVATEL: 25 375 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 31 330 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 27,8/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 74,3 let

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 22,2

ÚŘEDNÍ JAZYK: španělština

DALŠÍ JAZYKY: indiánské jazyky (guajiro, guarauno, caríña, pemón)

GRAMOTNOST: 93,4 %

NABOZENSTVÍ: římská katolici 96 %, protestanti 2 %, ostatní 2 %

ETNICKE SLOŽENÍ: mesticové 67 %, Evropané 21 %, Afričané 10 %, indiáni 2 %

MĚNA: 1 bolivár = 100 centimů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 53,4 %, průmysl 46,5 %, zemědělství 0,1 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 4 020

PODNEBÍ: tropické; období dešťů od prosince do dubna, na vysokéině chladnější

NEJVÝŠÍ HORA: Pico Bolívar 5 007 m

MAPA: 450-451

Venezuela leží při severním pobřeží Jižní Ameriky. Když sem Španělé roku 1499 poprvé vstoupili, nazvali ji „Nové Benátky“ – Venezuela podle podobnosti staveb u jezera Maracaibo s italským městem na lagunách. V roce 1810 začal boj za nezávislost vedený venezuelským generálem Simónem Bolíverem, jenž se stal roku 1821 prezidentem Velké Kolumbie; v roce 1812 vyhlásila Venezuela samostatnost.

Celé následující století patřila venezuelská ekonomika zemědělství. Přelom nastal

Obsah

Závislá území: Americké a Panenské ostrovy, Anguilla, Aruba, Bermudy, Britské Panenské ostrovy, Kajmanské ostrovy, Grónsko, Guadeloupe, Jan Mayen, Martinik, Montserrat, Navassa, Nizozemské Antily, Portoriko, St. Pierre a Miquelon, Turks a Caicos

MAPY SEVERNÍ A STŘEDNÍ AMERIKY 406

JIŽNÍ AMERIKA 432

Kolumbie • Venezuela • Guyana • Ekvádor • Surinam • Brazílie • Peru • Bolívie • Chile • Argentina • Uruguay • Paraguay

Závislá území: Falklandy, Francouzská Guyana, Jižní Georgie a Jižní Sandwichevovy ostrovy

MAPY JIŽNÍ AMERIKY 446

POLÁRNÍ OBLASTI 462

Antarktida • Arktida

Závislá území: Bouvetův ostrov, Francouzská jižní a antarktická území, Heardův ostrov a Mac Donaldovy ostrovy, ostrov Petra I.

MAPY POLÁRNÍCH OBLASTÍ 470

OCEÁNY 472

MAPY OCEÁNIE 476

ČÁST 4

Rejstřík zeměpisných názvů 480

době přetrvávají obavy, že globální oteplování způsobí tání ledovců na pólech; pak by hladina oceánů stoupla. V nedávné minulosti i dnes se již naměřilo zvýšení mořské hladiny, neexistují však žádné důkazy, že by se toulška antarktického ledovce změnila.

Protože značné oblasti Antarktidy kdysi náležely k prakontinentu Gondwana, mohou se na jejím území vyskytovat nerostné suroviny stejně jako např. uhlí v Austrálii; zde ovšem pod vrstvou ledu. Antarktickým poloostrovem vlastně pokračují Andy, proto můžeme předpokládat, že se na něm obdobně jako v Andách nalézají železné rudy a uslechtilé kovy. Kontinentální šelf kolem Antarktidy by mohl zase obsahovat zásoby ropy. Na těžbu se při současném stavu techniky a v drsných podmínkách nepomýšlí.

Dne 1. prosince 1959 byla podepsána smlouva o mírové a vědecké spolupráci a demilitarizaci Antarktidy, která vstoupila v platnost 23. června 1961. Stvrdily ji státy, které

Lední medvědi (levá strana dole) a lidé (levá strana uprostřed) loví v arktické Sibirii pod ledem. Plovoucí ledovec se zvedá vysoko nad skupinou tučňáků kroužkových (Pygoscelis adeliae) v Antarktidě (levá strana nahore).

Antarktická scenérie: Letní noc na Cape Bird (nahore), tuleň Weddelův a tučňáci (zcela vpravo), zvědavě vyhlížející tučňák oslí (vlevo dole) a skupina tučňáků císařských (vlevo).

vznášely nároky na antarktické území. Smlouva usiluje o zachování labilního ekosystému.

Lidské osídlení

Antarktida zůstává až na několik vědeckých stanic neobydlena. Nejbližší lidská sídla leží na subantarktických ostrovech: Macquarieovy ostrovy, Crozetovy ostrovy, Jižní Georgie, Kergueleny, Bouvetův ostrov. Cestovní ruch se omezil především na Antarktický poloostrov. Turisté absolvují krátké výlety s průvodcem na malých lodích. Uskutečňují se i lety nad Antarktidou.

Oblast Arktidy však osídlily již před tisíciročními domácí etnické skupiny: Inuité (Eskymáci)

Region

Antarktida STRANA 468

Závislá území

Bouvetův ostrov STRANA 469

Francouzská jižní a antarktická území STRANA 469

Heardův ostrov a MacDonalduv ostr. STRANA 469

Ostrov Petra I. STRANA 469

v Kanadě, Saamové (Laponci) ve Skandinávii, Němci, Jakuti a další národy na severu Ruska. Moderní doba prokázala příbuznost mezi národy žijícími roztroušeně na rozsáhlém území: existují důkazy, že některé skupiny těchto původních obyvatel přešly z Asie přes Beringův průliv do Severní Ameriky.

Protože Arktida neumožňuje věnovat se zemědělství, musí se její obyvatelé žít jiným způsobem, závisejícím na tamějších ekologických podmínkách. Laponci, kteří stále dodržují tradiční zvyky, chovají stáda sobů: v létě je vyvádějí na pastvu do vyšších poloh a v zimě do lesních oblastí jižněji položených vysočin. Němci a Jakuti loví na jaře a v létě v ruské tundře losy. Aby přežili, musí lidé stejně jako zvířata kočovat v závislosti na ročních obdobích. V Kanadě chytají Inuité v zimě na pobřeží tuleňů, v létě odcházejí do vnitrozemí za karibu.

Palmy ve Finke Valley v centrální Austrálii (vlevo) a lesy na březích jezera Matheson v jižní části Nového Zélandu (nafoře). Pobřeží v Novém Irsku (vpravo) a mladá žena (zcela vpravo) v tradičním oděvu a s pomalovaným obličejem (zcela vpravo). Oba obrázky jsou z Papuy – Nové Guineje.

mnoha ostrovů se jedná o značný rozsah. Několik ostrovů propůjčilo licence k rybolovu japonským, jihokorejským a taiwanským společnostem.

Industrializace

Austrálie a Nový Zéland disponují moderní diverzifikovanou ekonomikou s dobře vybudovanou infrastrukturou. Austrálie vlastní bohatá naleziště surovin a paliv. Průmyslový sektor včetně zpracování potravin má pro obě země velký význam.

Na rozdíl od nich patří ostatní tichomořské ostrovy k průmyslově nerozvinutým. Papua – Nová Guinea se pyšní bohatými nalezišti ušlechtilých a drahých kovů jako měď a zlato a teprve nedávno byl objeven zemní plyn. Nová Kaledonie má niklové rudy, Fidži zlato. Místo aby oba kovy zpracoval místní průmysl, vyvážejí se.

Mnoho tichomořských ostrovů prakticky nedisponuje surovinami, některým chybí dostatek půdy pro obyvatelstvo nebo zásoby pitné vody. Tento nedostatek přírodních zdrojů spojený s nerozvinutou infrastrukturou podstatně brání zpracování zemědělských produktů.

Cestovní ruch se proto stal pro obrovské oblasti Oceánie nejdůležitějším zdrojem příjmů. Platí to pro Austrálii a Nový Zéland vybavené moderní turistickou infrastrukturou stejně jako pro tropické ostrovy v Pacifiku obdařené přírodními krásami, zejména pro Fidži, Tahiti, Vanuatu a Severní Mariany.

Jazyky

V kulturním slova smyslu se Oceánie dělí na dvě velké skupiny. Austrálie a Nový Zéland s obyvatelstvem převážně evropského původu, a Melanésie, Polynésie a Mikronésie, kde dlouho pobývaly národy Tichomoří. Novou Kaledonií osídlili Evropané jen zčásti.

Celý region během koloniálního období spravovaly evropské mocnosti (Velká Británie, Francie, ale také Spojené státy).

Angličtina a francouzština se staly dorozumívacími jazyky. Angličtina je úředním jazykem v Austrálii, na Novém Zélandě, v Papui – Nové Guineji, na Šalomounových ostrovech a na Fidži. Francouzsky se mluví na Nové Kaledonii a ve Francouzské Polynésii. V různých územích předešlím v Papui – Nové Guineji a na Vanuatu je hovorovým jazykem „pidgin-english“.

Z mnoha jazyků původních obyvatel Austrálie, jimiž se hovořilo na kontinentu před příchodem Evropanů, existují již pouze zbytky. Některé z těchto jazyků se udržely ještě v Severním teritoriu a v severní části západní Austrálie (Kimberleys), kde se walmádžeri stala společným jazykem různých kmenů. Na Novém Zélandu, kde Maorové představují podstatnou část obyvatelstva, se velmi rozšířila maorština.

V Melanésii, Polynésii a Mikronésii se používá mnoho jazyků. Pouze v Papui – Nové Guineji se mluví více než 750 jazyky: austronéskými jazyky podél pobřeží a papuánskými na náhorních plošinách. Austronéské jazyky jako fidžiština, tonžština a samojšština v Polynésii značně zdomácněny.

Pohraniční konflikty a války

Celý region během druhé světové války zatežoval boj proti Japoncům a stal se jevištěm mnoha bitev. Dnes zde neexistují žádné hraniční spory. V posledních desetiletích byly nově stanoveny námořní hranice hospodářských zón. K nepokojům došlo na Fidži a na Nové Kaledonii. Fidži v letech po vyhlášení republiky v roce 1970 podporovala méně rasistickou vládu, na Nové Kaledonii se jednalo o nezávislost na Francii.

Státy

Austrálie	STRANA 111
Fidži	STRANA 117
Kiribati	STRANA 119
Marshallovy ostrovy	STRANA 119
Mikronésie	STRANA 118
Nauru	STRANA 120
Nový Zéland	STRANA 110
Palau	STRANA 117
Papua – Nová Guinea	STRANA 115
Samoa	STRANA 113
Šalomounovy ostrovy	STRANA 115
Tonga	STRANA 114
Tuvalu	STRANA 113
Vanuatu	STRANA 116

Závislá území

Americká Samoa	STRANA 121
Ashmorovy ostrovy a Cartierův ostrov	STRANA 121
Bakerův ostrov a Howlandův ostrov	STRANA 121
Cookovy ostrovy	STRANA 121
Francouzská Polynésie	STRANA 121
Guam	STRANA 122
Jarvis	STRANA 122
Johnston	STRANA 123
Kingman	STRANA 123
Kokosové ostrovy	STRANA 123
Ostrovy Korálového moře	STRANA 124
Nová Kaledonie	STRANA 124
Norfolk	STRANA 125
Palmyra	STRANA 126
Pitcairn	STRANA 126
Severní Mariany	STRANA 125
Tokelau	STRANA 126
Wake	STRANA 126
Wallis a Futuna	STRANA 127
Vánoční ostrov	STRANA 127

Zemědělství

Značná část asijského obyvatelstva žije v zaplavovaných nížinách řek a jejich ústích v monzunovém pásmu a živí se zemědělstvím. Zvláště intenzivní je pěstování rýže a pšenice. Populační exploze vyvolala ohromnou poptávku po potravinách. Uživatková a zemědělská půda se rozšiřuje kácením a obděláváním okrajových území na hranicích pouští. Tato zelená revoluce přinesla nakonec větší úspěchy; prostřednictvím kvalitnější setby, hnojiv a prostředků proti škůdcům bylo dosaženo trojnásobku výnosů. Přesto ekologické problémy způsobené použitím chemikálií a výskytem škodlivého hmyzu vyvolaly řadu otázek, které se musí řešit. Pro semiaridní střední Asii má velký význam pěstování pšenice a chov ovčáků. Zavlažování umožňuje v několika regionech pěstovat bavlnu.

Industrializace

V osmdesátých letech 20. století vybudoval několik zemí východní Asie nový moderní průmysl založený především na dovážených surovinách a energii. Průmyslový sektor sahá od odvětví náročných na intenzivní práci, jako je oděvní výroba v méně rozvinutých státech, až po elektrotechniku, výrobu počítačů a automobilový průmysl v průmyslově vyspělých zemích. Japonsko, druhý největší průmyslový stát světa, produkuje ocel, automobily, elektroniku a lodě. Vývoj Japonska posloužil jako příklad rychlé industrializace Jižní Koreji, Taiwanu, Hongkongu a Singapuru. Následovaly je Thajsko, Malajsie, Filipíny a Indonésie.

Čína a Indie usilovaly zpočátku o zemědělstvou a průmyslovou soběstačnost pro své nesmírně početné obyvatelstvo. Jejich rozsáhlé zemědělské sektory stále převládají nad ostatními obory, ale vývoz průmyslového zboží stále roste. Disponují značným vědeckým potenciálem v jaderné a kosmické technice, ve vysílání družic do vesmíru (Čína) a počítačovém programování (Indie).

Středoasijské země prožívají po rozpadu Sovětského svazu bolestný přechod od plánované ekonomiky k tržnímu hospodářství. Proto má industrializace ve střední Asii ještě omezené dimenze. Kazachstán produkuje kovy a chemikálie, zatímco Ázerbájdžán, který je bohatý na ropu a mohl by budovat ropný průmysl, vyrábí nyní dolní stroje.

Narudlé skály v mongolské poušti Gobi, Střední Asie (nahore). Tato vietnamská žena (dole) prodává dřevo z hoc, v nížž žije.

Jazyky

V Asii se hovoří mnoha jazyky, jež patří do různých jazykových rodin. Ve východní Asii je nejrozšířenější čínština – mandarínština založená na pekingském dialektu, kantonština (jižní čínština) a wu (sanghajština). Stále větší význam získává japonština. V jihovýchodní Asii převládají indonéština a malajština, zatímco na pevnině čínské a tibetské jazyky jako barmština a thajština. Indický subkontinent zastupují dvě hlavní jazykové rodiny: indoevropská na severu, především hindská, urdština a drávidská na jihu, zde zejména tamilština a malajálámština. Ve střední Asii se užívají především uralské a altajské jazyky, které jsou zčásti příbuzné s turkickými jazyky. V bývalých sovětských republikách se ještě velmi často mluví rusky. Z jazyků někdejších koloniálních metropolí má význam angličtina, jejíž důležitost dnes stále vzrůstá.

Pohraniční konflikty a války

Po druhé světové válce pokračovalo v Asii mnoho ozbrojených konfliktů, především v období dekolonizace. Komunistická revoluce v Číně vedla k oddělení Taiwanu. Války rozdělily Koreu a Vietnam na dva samostatné státy. Boje ve Vietnamu skončily roku 1975 jeho znovusjednocením. Severní a Jižní Korea zůstávají dodnes ve válečném stavu.

Od rozdělení Britské Indie na Indii a Pákistán v roce 1947 trvá dodnes ozbrojený konflikt o rozdělovaný stát Džammú a Kašmír. Válka mezi Indii a Pákistánem vyústila ve vznik Bangladéše.

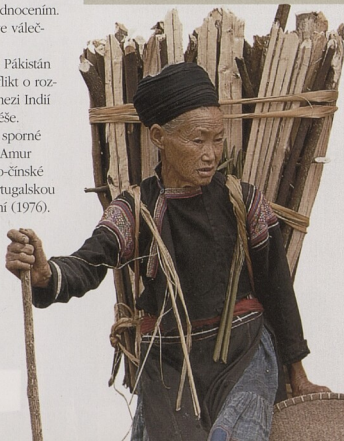
Ozbrojené konflikty probíhaly podél sporné hranice Číny s Indií v Himálaji, na řece Amur s Ruskem a s Vietnamem na vietnamsko-čínské hranici. Indonésie začlenila bývalou portugalskou kolonii Východní Timor ke svému území (1976). Po opětovném získání nezávislosti jako Východní Timor zesílilo hnutí za svobodu v dalších indonéských provinciích. Nároky různých zemí na Spratlyovy ostrovy v Jihočínském moři vyvolaly napětí mezi Čínou, Malajsií, Filipíny, Vietnamem a Taiwanem. „Válka proti teroru“ v Afghánistánu a Iráku zde dominovala od roku 2001.

Státy:

Afgánistán	STRANA 184
Arménie	STRANA 188
Ázerbájdžán	STRANA 189
Bangladéš	STRANA 170
Bhútán	STRANA 171
Brunej	STRANA 150
Čína	STRANA 158
Filipíny	STRANA 149
Gruzie	STRANA 190
Indie	STRANA 167
Indonésie	STRANA 148
Japonsko	STRANA 164
Korejská rep. (Jižní Korea)	STRANA 163
Kambodža	STRANA 152
Kazachstán	STRANA 184
Kyrgyzstán	STRANA 186
Laos	STRANA 154
Malajsie	STRANA 151
Maldivy	STRANA 167
Mongolsko	STRANA 186
Myanma (Barma)	STRANA 157
Nepál	STRANA 172
Pákistán	STRANA 173
KLDR (Severní Korea)	STRANA 162
Singapur	STRANA 150
Šrí Lanka	STRANA 166
Tádžikistán	STRANA 188
Thajsko	STRANA 156
Taiwan	STRANA 162
Východní Timor	STRANA 148
Turkmenistán	STRANA 187
Uzbekistán	STRANA 185
Vietnam	STRANA 153

Závislá území

Britská území v Indickém oceánu	STRANA 191
Paracelské ostrovy / Xi-ša	STRANA 193
Spratlyho ostrovy / Nan-ša	STRANA 193

Místo zrození bohyně Afrodity na Kypru (zcela vlevo).
Tradiční dhau v přístavu Dauhů v Kataru (nahore vlevo).
Palestinky v Gaze (nahore vpravo) požadují propuštění
uvězněných. Mezinárodní fastfood v Dubaji (níže).

ných arabských emirátů se zakládá na vývozu ropy, který velkou měrou závisí na kolísání cen ropy. V polovině sedmdesátých let dosáhly ceny ropy historického vrcholu, poté dramaticky poklesly. Příjmy z vývozu ropy umožnily dovoz potravin, průmyslových výrobků a luxusního zboží; využily se i pro vojenské účely a hospodářský rozvoj.

Horké, suché oblasti nedovolují lokalizovat průmysl. Nedostatek pitné vody kolem Perského zálivu je tak závažný, že kvůli ní vznikla zařízení na odsolování vody.

V ropných státech se ropa používá k výrobě energie; v Turecku pracují především tepelné elektrárny. V Sýrii a Turecku se získává energie také využitím vodní síly.

V některých místech se objevily průmyslové podniky, které zpracovávají místní suroviny, tzn. podniky potravinářského a petrochemického průmyslu či rafinerie ropy; buduje se lehký průmysl – textilní a obuvnický, tabákový a papírenský.

Země ve východním Středomoří se industrializovaly poměrně více než ostatní státy tohoto regionu, avšak mnohé konflikty se sousedními zeměmi brání plynulému hospodářskému růstu.

Jazyky

Na Blízkém východě existují tři jazykové rodiny: indoevropská, turkická a semitská. K indoevropské jazykové rodině patří novoperština, pašť, kurdština, arménština a balúčština. Turečtina a ázerbájdžánština náležejí k turkickým jazykům. Arabština a novohebrejšťina jsou jazyky semitské.

Pohraniční konflikty a války

V posledních padesáti letech region zaznamenal četné války a konflikty. Nejděším svárem se stal konflikt izraelsko-arabský, který zůstává nevyřešený a destabilizuje celý region. Do této srážky se dostal také Libanon, což rozvrátilo jeho ekonomiku.

Pokus Iráku ujmout se v oblasti Perského zálivu vedení a získat arabsky hovořící jihozápadní část Iránu, trval celá léta a vyčerpá

zdroje obou zemí. Irácké dobytí Kuvajtu a následná válka v Perském zálivu, sesazení Saddáma Husajna a pokus nastolit demokratický režim v letech 2003 a 2004 koalici Spojených států a Velké Británie podstatným způsobem ovlivnily iráckou ekonomiku.

Také území Kurdistanu rozdělené mezi Turecko, Irák a Írán se stalo předmětem ozbrojeného sporu od chvíle, kdy se snaží o nezávislost.

Od turecké anexe severního Kypru zůstávají jí vztahy mezi Řeckem a Tureckem napjaté.

Státy

Bahrajn	STRANA 178
Irák	STRANA 182
Írán	STRANA 183
Izrael	STRANA 179
Jemen	STRANA 175
Jordánsko	STRANA 180
Katar	STRANA 177
Kuvajt	STRANA 177
Libanon	STRANA 180
Omán	STRANA 175
Saúdská Arábie	STRANA 174
Spojené arabské emiráty	STRANA 176
Sýrie	STRANA 181
Kypr	STRANA 191
Turecko	STRANA 190

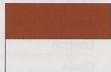
Autonomní regiony

Gaza	STRANA 192
Západní břeh Jordánu	STRANA 193

Jihovýchodní Asie

Indonésie	148
Východní Timor	148
Filipíny	149
Brunej, Singapur	150
Malajsie	151
Kambodža	152
Vietnam	153
Laos	154
Thajsko	156
Mynam (Barma)	157

Indonésie

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Republika Indonésie

STATNÍ ZŘÍZENÍ: prezidentská republika s jednokomorovou Sněmovnou lidových zástupců

HLAVNÍ MĚSTO: Jakarta

ROZLOHA: 1 919 440 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ + 6 až + 8 hodin

POČET OBYVATEL: 242 328 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 250 068 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 126,1/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 69,6 let

ÚŘEDNÍ JAZYK: indonéština (bahasa Indonesia)

DALŠÍ JAZYKY: javánština a asi 170 dalších malajsko-polynešských jazyků, papuánské jazyky, angličtina, nizozemština, arabština

GRAMOTNOST: 87,9 %

NÁBOŽENSTVÍ: muslimové 88 %, křesťané 8 %, hinduisté 2 %, buddhisté 1 %, ostatní 1 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Javáni 45 %, Sundanci 14 %, Madurci 7,5 % pobřežní Malajci 7,5 %, Atežané, Batakové, Minangkabauové, Balijci, Čírané aj.

MĚNA: 1 indonéská rupie = 100 senů

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 14,6 %, služby 40,4 %, průmysl 45 %

HNP na 1 obyv./USD: 810

PODNEBÍ: tropické; období dešťů od prosince do března

NEJVYŠŠÍ HORA: Puncak Jaya 5 030 m

MAPA: 198–199, 200–201

Po třiceti letech stálého růstu „asijského tygra“ vyvolala hospodářská krize v roce 1998 mocné protesty. V důsledku toho se změnilo vedení nastolené novými demokratickými volbami v roce 1999. Přesto nadále propukaly dlouhodobě potlačované sociální, etnické a náboženské konflikty. Guerillové skupiny bojovaly dlouho proti národním jednotě vnučené ostrovním elitami z Jakarty. Je víc než pravděpodobné, že islámský fundamentalismus po 11. září 2001 posiluje svou pozici.

Téměř 14 tisíc ostrovů (13 677; z toho 6 tisíc neobydlených) největšího souostroví na světě se rozkládá na hranici dvou kontinentálních desek. Jižní ostrovní řetěz od Sumatry až k Timoru spolu s Kalimantanem (Borneo) spočívají na sundském šelfu, podmorském výběžku asijského kontinentu. Moluky a Nová Guinea patří k sahluskému šelfu, výběžku australského kontinentu sahajícího k severu. Mezi nimi leží Sulawesi (Celebes) a jižní Moluky – vrcholy podmorského pohoří, které jsou vyvedeny z mořských příkopů hlubokých 4 500 m. Na ostrovním oblouku ze Sumatry přes Jávu až k Malým Sundám se tyčí asi dvě stě zčásti aktivních sopek, mezi nimi i Krakatau (Pulau Rakata).

V pohoří Barisan na západním pobřeží Sumatry se nachází vedle deseti činných sopek několik kráterových jezer, z nichž největší je jezero Toba v nadmořské výšce 900 m. Sumatru dříve pokrývaly z velké části lesy, ale vzhledem k jejich kácení v nížině můžeme přirozené lesy najít většinou pouze v chráněných přírodních územích nebo národních parcích. V odlehklých oblastech se nacházejí ještě rozlehlé horské lesy. Hustě osídleným ostrovem Jáva se táhne horské pásmo s 50 činnými a 17 vyhaslými sopkami. Pobřeží vroubí mangrovové bažiny, především na východě Sumatry a na jižním Kalimantanu.

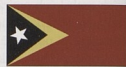
Pestré obyvatelstvo Indonésie se svými čtyřmi hlavními náboženstvími dokládá bohaté dějiny plné proměn. Prvním vlivným náboženstvím se stal hinduismus před 2 000 lety, v 7. století ho následoval buddhismus. Po pádu říše Maadžapahit ve 14. století jejich vliv poklesl, arabsí obchodníci přinesli islám a na ostrovech vznikala islámská knížectví, z nichž nejmocnějším byl Mataram na Jávě (1575–1755). Islám převládl.

Od konce 16. století pronikali na ostrovy Holanďané prostřednictvím nizozemské Východoindické společnosti. Od roku 1798 kolonie této společnosti připadly nizozemské koruně. Ziskující režim připouštěl pouze pěstování plodin na export, což vedlo k úpadku tradiční ekonomiky. Za druhé světové války (1941–1945) okupovala Indonésii Japonsko. V srpnu 1945 vznikla nezávislá Indonéská republika, kterou vzápětí potlačila nizozemsko-britská intervence; opět bylo nastolené nizozemské panství. Až v roce 1949 byly vyhlášeny Spojené státy indonéské a roku 1950 unitární indonéská republika.

Asi 18 % půdy se zemědělsky využívá. Většina obyvatel se živi pěstováním domácích plodin, rýže, kukuřice, manioku a sladkých brambor. Na plantážích se produkuje kaučuk, palmový olej, káva, čaj. V uplynulých čtyřiceti letech stát také podporoval industrializaci a vyznačil bohatě naleziště domácích surovin – ropy, zemní plyn, užitkové dřevo, rudu a uhlí. Důležitou roli přitom hrály zahraniční investice. Hospodářské úspěchy byly dříve spjaty s vývozem ropy.

Východní Timor

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Demokratická republika Východní Timor

STATNÍ ZŘÍZENÍ: prezidentská republika s jedním zákonodárným sborem

HLAVNÍ MĚSTO: Dillí

ROZLOHA: 15 007 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ + 8 hodin

POČET OBYVATEL: 1 041 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 1 060 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 69,4/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 65,9 let

DETSKÁ ÚMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 47,4

ÚŘEDNÍ JAZYK: portugalština, tetunština

DALŠÍ JAZYKY: angličtina, indonéština, galoli, mambal, kamak a 12 dalších místních jazyků

GRAMOTNOST: 48 %

NÁBOŽENSTVÍ: katolíci 90 %, malé menšiny muslimů, protestantů a buddhistů

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Timorští Malajci 78 %, Indonésané 20 %, Čírané 2 %

MĚNA: 1 americký dolar = 100 centů

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 25,4 %, služby 57,4 %, průmysl 17,2 %

HNP na 1 obyv./USD: 460

PODNEBÍ: tropické, období dešťů od prosince do dubna

NEJVYŠŠÍ HORA: Tata Mailau 2 963 m

MAPA: 198

Bývalý portugalský Východní Timor anektovával v roce 1976 Indonésie. Navzdor brutálnímu postupu indonéské armády dosáhl v květnu 2002 s pomocí OSN nezávislosti. Hlavním městem je Dillí a na rozloze 15 007 km² žije okolo 1 mil. obyvatel. Většina údajů se opírá o odhadované hodnoty, protože země se ještě stále nevzpamatovala z krvavé osvobozené války.

Indický subkontinent

Šrí Lanka	166
Maledívy	167
Indie	167
Bangladěš	170
Bhútán	171
Nepál	172
Pákistán	173

Šrí Lanka

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Demokratická socialistická republika Šrí Lanka

STÁTNÍ ZŘÍZENÍ: prezidentská republika v rámci Commonwealthu s jednokomorovým Národním shromážděním

HLAVNÍ MĚSTO: Kolumba; sídlo vlády Sri Jayewardenepura Kotte

ROZLOHA: 65 610 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ + 4,5 hodiny

POČET OBYVATEL: 20 065 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 22 293 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 305,8/km²

DETSKÁ UMRTNOST (NA 1 000 OBYV.): 14,4

ÚŘEDNÍ JAZYKY: sinhalština, tamilština

DALŠÍ JAZYKY: malajština, angličtina

NABOZENSTVÍ: buddhisté 69 %, hinduisté 7 %, křesťané 6 %, muslimové 8 %

ETNICKE SLOŽENÍ: Sinhalci 74 %, Tamilci 9 %, Maurové (muslimové) 7 %, Bergherové (potomci Portugalců a Nizozemců) 1 %

MĚNA: 1 šrílanská rupie = 100 centů

HOSPODÁŘSTVÍ: služby 55 %, zemědělství 19 %, průmysl 26 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 3 250

PODNEBÍ: tropické; na jihozápadě vlhčí, srážky od dubna do června a od října do listopadu; na severovýchodě suchší se srážkami od prosince do ledna

NEJVYŠŠÍ HORA: Pidurutalagala 2 524 m

MAPA: 216, 217

Šrí Lanka (do roku 1972 Cejlon) je stát na velkém ostrově Cejlonu ležícím před jihovýchodním pobřežím Indie, s velmi rozmanitým povrchem. Vnitrozemí je hornaté. Na severozápadě Šrí Lanku volně spojuje řetězec malých korálových ostrovů, tzv. Adamův most, s Indií. V posledních padesáti letech země opakovaně otřásaly nepokoje. Více než tisíc let žila menšina hinduistických Tamilů na severu a většina buddhistických Sinhalců spolu v míru. Od 16. století přicházeli postupně na ostrov Portugalci, Holanďané a Britové a zanechali zde svůj vliv. V roce 1798 na ostrově Britové zřídili korunní kolonii. V oblasti Mahanuvary existovalo nezávislé sinhalské království až do roku 1815. Koncem 19. století přivázeli Britové na ostrov mnoho Tamilů z jižní Indie na práci na plantážích.

Když v roce 1948 získala Šrí Lanka nezávislost, odepřela sinhalská menšina 800 tis. Tamilů státní občanství a volební právo. Sinhalština získala platnost jediného úředního jazyka. Po této provokaci docházelo mezi obyvatelstvem k novým nepokojům, které v roce 1983 vyústily v občanskou válku. Vedle požadavku Tamilů na nezávislý stát na severu a na východě ostrova situaci zkomplikovala povstání levicových separatistických Sinhalců, kteří chtěli svrhnout vládu. Šrí Lanka má značný počet politických stran a hnutí (včetně jednoho trockistického), které vystupují v politických debatách velmi nesmiřitelně. Povstání a občanská válka si vyžádaly přinejmenším 50 tis. lidských životů.

Vnitrozemí ostrova vyplňuje horský masív, v němž se přes 2 000 m vysoké vrcholy střídají se značně rozlehlými kotlinami tektonického původu a strmými, řekami rozbrázděnými soutěskami. Na náhorních rovinách se na ohromných plantážích pěstuje čaj. Na jihozápadě se masív snižuje a přechází v písčitou pobřežní nížinu, kde se pěstují kokosové palmy (Šrí Lanka je pátým největším producentem kokosových ořechů na světě). Třetím nejdůležitějším plantážním produktem je kaučuk. Celkem 37 % země pokrývá tropická vegetace a les. I když dochází ke značnému odlesňování, existují v tropických částech ostrova ještě velké porosty deštného lesa, který několik let chrání

lesní rezervace. Severozápadně od řeky Mahá velí se táhne úrodná rovina, na níž se pěstuje především rýže.

Šrí Lanka nevlastní žádné nerostné bohatství, těží drahokamy a polodrahokamy, zvláště safíry, rubíny, turmaliny a topasy; kromě drahokamů také tuhu, ilmenitové a monasitové písky a fosfáty. Ropa a ostatní paliva se musí dovážet. Okolo 43 % obyvatel pracuje v zemědělství. Rýže se pěstuje především pro vlastní spotřebu, její produkce ale ještě stále nedostačuje. Ovoce, zelenina a koření se vyrábějí pro domácí trh i na export. Šrí Lanka patří k nejvýznamnějším vývozcům čaje na světě. Vysoké zisky z exportu získává země ještě z textilní a oděvní výroby.

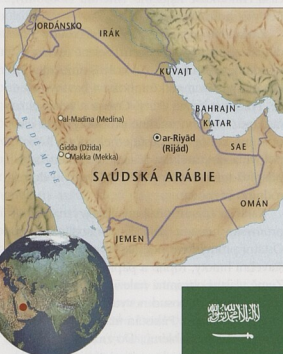
Šrí Lanka se snaží zvýšit příjmy z cestovního ruchu. Jde o překrásný ostrov s bohatou faunou a flórou, prastarou historií a množstvím památek. Nepokoje však zhoršují politické klima a přispívají k nejistotě v hospodářské sféře, což ohrožuje cestovní ruch a odrazuje zahraniční investory. V souvislosti s přírodním neštěstím utrpěla Šrí Lanka 26. prosince 2004 velké škody, pomoc jí poskytl celý svět.

Blízký východ

Saúdská Arábie	174
Jemen	175
Omán	175
Spojené arabské emiráty	176
Kuvajt	177
Katar	177
Bahrajn	178
Izrael	179
Jordánsko	180
Libanon	180
Sýrie	181
Irák	182
Írán	183

Saúdská Arábie

Fakta

ÚŘEDNÍ NÁZEV: Království Saúdská Arábie

STATNÍ ZŘÍZENÍ: islámská absolutní monarchie s Národní poradní radou

HLAVNÍ MĚSTO: Rijád / ar-Riyád

ROZLOHA: 1 960 582 km²

ČASOVÉ PÁSMO: SEČ + 2 hodiny

POČET OBYVATEL: 26 418 000

OBYVATELSTVO ROKU 2015: 30 828 000 (odhad)

HUSTOTA OBYVATELSTVA: 13,5/km²

PRŮMĚRNÁ DELKA ŽIVOTA: 75,5 let

DETSKÁ UMRTVNOST (NA 1 000 OBYV.): 13,2

ÚŘEDNÍ JAZYK: arabština

DALŠÍ JAZYKY: angličtina, urdština, perština

GRAMOTNOST: 78,8 %

NÁBOŽENSTVÍ: sunnitský islám 85 %, šíitský islám 15 %

ETNICKÉ SLOŽENÍ: Arabové 90 %, Afroasiaté 10 %

MĚNA: 1 saúdský ríjál = 20 kirsú = 100 halálú

HOSPODÁŘSTVÍ: zemědělství 4 %, služby 29 %, průmysl 67 %

HNP NA 1 OBYV./USD: 10 430

PODNEBÍ: převážně horké a suché, v mnohých oblastech nezaprší celý rok

NEVYŠŠÍ HORA: Ğabal Sawdá 3 133 m

MAPA: 220, 221

Saúdská Arábie zaujímá velkou část Arabského poloostrova, jehož rozloha odpovídá velikosti západní Evropy. Protože vlastní čtvrtinu světových ropných rezerv, zásobuje Saúdská Arábie tímto palivem přední průmyslové země. Stejně významná role připadla Saúdské Arábii jako mateřské zemi svatých míst islámského světa, Mekky a Mediny. Mnoho let se Saúdská Arábie vyhýbala mezinárodním krizím, až v letech 1990–1991 vystoupila proti Iráku (který předtím podporovala). Přítomnost 500 tis. vojáků západní aliance, kteří přišli do země (což mnozí považovali za znervácení muslimské pudy), pokládali Saúdsí Arabové za věc nutnou a nevíтанou zároveň. Válka zostřila napětí ve společnosti žijící v politickém systému s převážně feudálními strukturami (v roce 1995 bylo ještě 102 lidí popraveno), kvůli ropnému průmyslu však země nemůže uniknout modernímu světu.

Mekka proslula jako Mohamedovo rodiště (asi 600) a Medína představuje kolebku islámu. Počátkem 16. století se Arábie stala součástí Osmanské říše. Místní vládci si však zachovali značnou autonomii. V polovině 18. století Muhammad Ibn Abd al-Wahháb, jenž hlásal návrat k ortodoxnímu učení Mohamedovy doby, se spojil s rodem Saúdu, kteří zahájili sjednocování poloostrova. Obě velké části Arábie, Nadžd s východě a Hidžáz s Mekkou na západě, se sloučily a Ibn Saúda v roce 1926 korunovali na krále Nadždu a Hidžázu. Islámské reformní hnutí wahhábův počátkem 20. století vytvořilo na ortodoxním základě s přísným testním zákonodárstvím první státní struktury. Ve třicátých letech minulého století vedla většina Saúdu tradiční život v poušti, který se však změnil, když se v polovině třicátých let v blízkosti Rijádu otevřela první ropná pole. Vysoké výdaje, jimiž královská rodina v šedesátých a sedmdesátých letech proslula, skončily v osmdesátých letech propadem cen ropy. Důsledky tohoto vývoje se stále více projevují

v dnešní společnosti. Lidé, kteří dříve s postupem autokratické vládnoucí vrstvy souhlasili a poskytování velkorysých výhod vítali, začali nyní pochybovat. Přijem na hlavu poklesl ze 17 tis. USD v roce 1981 na 10 600 USD v roce 2002.

Souběžně s pobřežím Rudého moře se táhne od severozápadu k jihovýchodu okrajové pobežní pohoří Hidžáz (al-Hiğžáz), které na jihu vrcholí horou Ğabal Sawdá (3 133 m) v pohoří Asír. Pohoří Asír v tomto jihozápadním cípu Saúdské Arábie představuje jediné pohoří s pravidelnými srážkami. Vzhledem k vlivu monzunu se terasovitě upravené svahy využívají k pěstování obilí a ovoce. Dále na východ od pobežního horského pásma za širokými územími tvořenými čedičovou lávou se rozkládá obrovská středoaarabská pouštní plošina Nadžd. Východní hranice tohoto území tvoří mocná písečná poušť obloukovitého tvaru, která přechází ve dvě neplodné dunovité pouštiny: v poušti Nafúd (an-Nafúd) na severu a ve Velkou arabskou poušť čili Rub'al-Chálí (Prázdňá čtvrt) na jihu, největší písečnou poušť světa. Někteří beduíni zde stále ještě žijí jako kočovné kmeny a žijí se obchodem a chovem dobytka. Více než 95 % území Saúdské Arábie tvoří aridní a semiaridní poušť.

Těžba ropy kryje 75 % příjmů státu a odpovídá 35 % hrubého národního produktu, ale i 90 % příjmů z exportu. Saúdská Arábie má největší ropné rezervy na světě (26 % známých světových zásob), je největším vývozcem ropy a uskutečňuje hospodářskou politiku s cílem dosáhnout moderní průmyslové výroby. Avšak již celé desetiletí překračují výdaje příjmy. Vláda plánuje snížit veřejné náklady a motivovat obyvatele k výrobě vývozních artiklů mimo ropný sektor. Počet zaměstnaných „gastarbeitřů“ dosáhl 4 mil. Další přínos do státní pokladny představují asi 2 mil. putníků (hadžů), kteří každoročně putují do Mekky.

Poutníci v Mekce (vlevo). Tradiční oblečení saúdských Arabů na tržišti (nahore). Pouštní sídlo v Jemenu (pravá strana).